श्रीवीतरागाय नमः ।

सल्लेखना

(સમાધિમરણ મહાત્મ્ય.)

સંગ્રહકર્તા અને પ્રકાશક-
શીતલાલ કાલીદાસ મુ. ઉજેડિયા
(પ્રાંતિજ, અમદાવાદ.)

ઉજેડિયા (પ્રાંતિજ) નિવાસી શા. કાલીદાસ સાકલચંદના સ્મરણાર્થે જ્ઞાનાવરણીય કર્મક્ષયાર્થે ગુજરાતના દિગંબર જૈનોને સપ્રેમ ભેટ.

વીર સં. ૨૪૫૦ | પ્રત ૫૦૦ | વિક્રમ સં. ૧૯૮૦

'જૈન વિજય' પ્રિ. પ્રેસ-સુરતમાં મુલચંદ કસનદાસ કાપડિયાએ છાપ્યું.

મૂલ્ય:-વાંચન અને મનન.

વેદનીય કર્મ

સહિત મિલી અસિધાર, સુખ દુખ જીવનકો કરે;
કર્મ વેદનીય ધાર, સાતા અસાતા દેત હૈ.

ચોપાઇ

પુન્યે કનક મહેલમેં સોવે, પાપી રાહ પડયા દુઃખ રોવે;
પુન્યે વાંછિત ભોજન ખાવે, પાપી માંગે ટૂક ન પાવે. ૧

પુન્યે જરી જવાહીર શોભે, પાપી ફાટે કપડે સોવે,
પુન્યે કંચન થાળ કટોરી, પાપીકે ઘર પ્યાલા ખોરી. ૨

પુન્યે ગજ પર ચઢી ચલંતા; પાપી શિર નંગે પગ ધાવંતા;
પુન્યકે શિર છત્ર ફિરાવે, પાપી શિર બોઝ લે ધ્યાવે. ૩

પુન્યે હુકમ અપતપ હોઇ. પાપી વાત સુને ન કોઇ;
પુન્યે બહુત દ્રવ્ય નિત આવે, પાપી ધન દેખત નહી પાવે. ૪

પુન્યે કો સબ દેખન આવે, પાપી જનકો મુહ ન લગાવે;
પુન્યે કબહુ રોગ ન પાવે, પાપીકો નિજ વ્યાધી સતાવે. ૫

પુન્યે શીલ રૂપ યુત નારી, પાપી લહે ન કાનીકારી;
પુન્યે સુત કરે કમાઇ, પાપી વરસે બહુ દુઃખદાઇ. ૬

પુન્યે ગઇ વસ્તુ ફિર આવે, પાપીકે કરતે ગિરજાવે;
પુન્યે પદ રસકે સુખ ભોગે, પાપી મહા દુઃખી હોય રોવે. ૭

સોરઠા—પુણ્ય પાપ કારી, કરમ વેદની ફલકે;
સિદ્ધિ જલાવનહાર. ધ્યાવત નિરબાધા કરે.

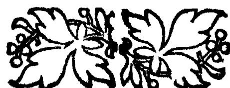


પ્રસ્તાવના.

શ્રાવકનાં બાર વ્રત છે, તેમાં સમ્યગ્દર્શન માટે ક્રોધાદિ કષાયોને કૃશ કરવાં તથા અંતરની કષાયનું કારણ જે શરીર તેને ક્રમથી શાન્તિ ભાવથી ઘટાડવું તેને આત્મબોધ અથવા સલ્લેખના કહે છે. પોતાના મરણ વખતે માણસ બહુ ગભરાય છે. તેની ગભરામણ મટાડવા માટે બારહ ભાવનાનું સ્મરણ કરવું જોઇએ, જેથી સમાધિ મરણ સાધવા માટે આ વર્ણન ઘણુંજ લાભકારી છે. તથા વૈરાગ્ય વૃત્તિ આપનારું અને શરીર ઉપરનો રાગ ભાવ (મોહ) ઘટાડનારું છે જે મૂળ હિંદી ઉપરથી શેઠ હીરાચંદ નેમચંદ દોશી સોલાપુર નિવાસીએ ગુજરાતી ભાઇઓના લાભાર્થે ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ કરેલું છે, તેજ ઉપરથી આ પુસ્તક વિશેષ પ્રચાર માટે દાનમાં પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

લી॰ સેવક,

શીવલાલ કાલીદાસ–મુંબઇ.



અર્પણ-પત્રિકા.

સદ્‌ગુણસંપન્ન સ્વધર્મ પ્રેમી શ્રીયુત શેઠજી સાહેબ,

શેઠ તારાચંદ નવલચંદ ઝવેરી તથા

શેઠ ઠાકોરદાસ ભગવાનદાસ ઝવેરી, મુંબઇ

આપ ઉદાર અને શ્રીમાન જૈન ગૃહસ્થ છો. દયામયી ધર્મ પ્રતિ આપની પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને અનહદ પ્રેમ છે તથા જૈન બાલકોને ઉચ્ચ સ્થિતિએ લાવવા આપ યોગ્ય (બોડિંગો વિગેરે દ્વારા) સહાય આપીને નિરંતર ઉન્નતિ કરવા ચાહો છો તથા હરેક ધાર્મિક સંસ્થાઓની તથા સ્વદેશ પ્રત્યેની ઘણી લાગણી પૂર્વક સેવા બજાવો છો, એવા આપના અનેક સદ્‌ગુણોથી આકર્ષાઇ આ લઘુ પુસ્તક આપના કરકમળમાં સમર્પી અતિ આનંદિત થાઉં છું.

લી. સેવક,

શીવલાલ કાળીદાસ ઉજેડિયા નિવાસી

શા. કાલીદાસ સાકલચંદના જીવનની ટુંક નોંધ.

અમારા પુજ્ય પિતાજી શા. કાલીદાસ સાંકલચંદનો જન્મ પ્રાંતિજ તાલુકાના ઉજેડીઆ નામ ગામે સં. ૧૯૨૬ના માગસર સુદ ૬ ને દિવસે થયો હતો. નાનપણમાંજ પિતાજીનો સ્વર્ગવાસ થવાથી આપ કાકા વેણીચંદ દેવચંદ પાસે રહેતા તથા તેમના સહવાસથી ધર્મનિષ્ઠ થયા હતા. વળી નાનપણમાંજ લગ્ન થવાથી ઘરનો ભાર નાનપણથી માથે પડેલો હતો. એમને નાનપણથીજ ધર્મપર બહુ શ્રદ્ધા હતી. નિત્ય ગામના મંદિરમાં શાસ્ત્ર વાંચી સર્વને સંભળાવતા હતા તથા સાચા દેવ, સાચા ગુરૂ સિવાય કોઇ અન્ય દેવને કદિ નમતા નહોતા. વળી પિતાજીએ સં. ૧૯૫૬માં શ્રી સમેદશિખરજી આદિ તીર્થોની યાત્રા કરી ત્યાં નિત્ય દેવદર્શન અને અષ્ટ દ્રવ્યથી પૂજા કરવાનો નિયમ લીધો હતો તે મૃત્યુપર્યંત પાળ્યો હતો. શિખરજીની યાત્રા કરી મુંબઇ આવેલા ત્યાં દાનવીર શેઠ માણેકચંદ હીરાચંદજીને મળ્યા ને પોતાની ન્યાતની વાતો કરી ને ન્યાતમા બે તડ પડી ગયેલા તે સાંધવા શેઠને ધારીસણા તેડાવેલા ને તે પછી ન્યાત એકત્ર થઇ હતી, જેથી શેઠે ખુશ થઇ આખી નાતને એક જમણ આપ્યું હતું. વળી ગુજરાતમાંથી કોઇપણ બાઇ છોકરાઓને પરદેશ ભણવા કે વ્યાપાર માટે મોકલતા નહિ તેની પહેલ એમણેજ કરી હતી. એમનો ઇંદ્રિયનિગ્રહ અને એમની વ્રત શ્રદ્ધા એટલી બધી હતી કે એમણે ૨૮ વરસ અષ્ટાનિકા વ્રત કરેલું તથા દશ લક્ષણ ને સોલહ કારણ વગેરે વ્રતો ઘણી વખત કરેલાં તથા ૩૧ વરસ સુધી દરેક ચૌદસનો ઉપવાસ

કરતા હતા. વળી એમણે ધાર્મિક બાબતોનો એક ગુટકો પોતાને હાથે લખેલો છે જે ઉજેડિયાના દેહેરાસરમાં છે. ગામ ઉજેડીયાનુ દેરાસર ઘર દેરાસર હતું. તે નવું કરાવવાને બહુ પરિશ્રમ લીધો હતો.

સં. ૧૯૭૯ ની સાલમાં પિતાજીની તબીયત બગડી હતી અને પોષ સુદ ૮ ને મંગળવારે ૫૭ વર્ષની ઉમરે એમનો દેહત્યાગ ધર્મ-ધ્યાન પૂર્વક થયો હતો. મંદવાડમાં સાવચેત અવસ્થાથી પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો હતો ને દવા પણ છોડી દીધી હતી. વળી પોતાને હાથેજ યથાશક્તિ ૧૨૫) નું દાન કર્યું હતું, તથા તેમની પાછળ ચુનીલાલે રૂ. ૧૦૧) શુભ માર્ગે કાઢેલા છે, જેમાંથી અમુક રકમ શાસ્ત્રદાન માટે કાઢેલી ને તે દ્વારાજ આ પુસ્તક ગુજરાતના ભાઇઓમાં ભેટ વેંચવા અમે ભાગ્યશાળી થયા છિએ. પિતાશ્રી પોતા પાછળ બહોળું કુટુંબ મુકી ગયા છે. અંતમાં પિતાશ્રીના આત્માને શાંતિ ઇચ્છી આ ટુંક નોંધ પૂર્ણ કરીએ છિએ.

વીર સં. ૨૪૫૦
શ્રાવણ સુદ ૫
તા. ૫–૮–૨૪

આજ્ઞાકારી પુત્રો—
ચુનીલાલ કાલીદાસ
શીવલાલ કાલીદાસના ચિરંજી
રમણલાલ તથા ચંદુલાલ.
માણેકચંદ કાલીદાસ
અમ્રતલાલ કાલીદાસ



सल्लेखना.

श्लोक.

उपसर्गे दुर्भिक्षे जरसि रुजायां च निःप्रतीकारे ॥
धर्माय तनुविमोचनमाहुः सल्लेखनामार्याः ॥१॥

અર્થ:—ઉપસર્ગ આવેલા વખતે, દુકાળની વખતે, વૃદ્ધાવસ્થાની વખતે અને રોગ થયેલ વખતે, જ્યારે કોઇ પણ ઇલાજ તે મટાડવાને શકય નથી એવું જણાઇ આવે, ત્યારે ધર્મની રક્ષા માટે શરીરનો ત્યાગ કરવો તેને ગણધર દેવો સલ્લેખના કહે છે.

ભાવાર્થ:—શરીરમાં રહેવું અને શરીરનું રક્ષણ કરવું તે ધર્મના ધારણ કરવા માટેજ છે. મનુષ્ય જન્મ, ઇંદ્રિયો, મન ઇત્યાદિ પ્રાપ્ત થયાં હોય તો, તે ધર્મનું પાલન કરવાથી સફલ છે. અને જ્યારે ધર્મનોજ નાશ થતો જોવામાં આવે, જે, હવે ધર્મ એટલે શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન, ચારિત્ર બગડી જશે એવો નિશ્ચય થઇ જાય, ત્યાં ધર્મની રક્ષા માટે દેહનો ત્યાગ કરવો તેને સલ્લેખના કહે છે. કોઇ પેહેલા ભવનો વૈરી અસૂર પિશાચાદિક દેવ આવીને ઉપસર્ગ કરે, અથવા કોઇ દુષ્ટ વૈરી, ભીલ મ્લેચ્છાદિક માણસો, સિંહ, વાઘ,

હાથી અને સર્પાદિક જાનવરો, ઉપસર્ગ કરવા આવ્યાં હોય, અથવા પ્રાણઘાત કરનારો પવન ફુંકતો હોય, વરસાદ વરસતો હોય, વીજળી પડી હોય, ટાઢ, ગર્મી, ધૂવો, એ પ્રાણઘાતક થયાં હોય, આગથી બળી મરવાનો વખત આવ્યો હોય, પાણીમાં તણાઇ મરવાનો સમય હોય, પથ્થર પડી મરવાનો સમય આવી પોહોંચ્યો હોય, અથવા આપણા કુટુંબી જનોમાંથી કોઇ બાંધવાદિક દુષ્ટ બુદ્ધીથી પોતાના સ્વાર્થ માટે આપણને મારવા તૈયાર થયાં હોય, અથવા કોઇ રાજા અગર મંત્રી દુષ્ટ બુદ્ધિથી આપણા પ્રાણ લેવાને તૈયાર થયો હોય તો, એવા સમયે સલ્લેખના ધારણ કરવી અવશ્ય છે. જ્યારે આપણે નિર્જન વગડામાં જતા દિશાભૂલ થઇને રસ્તો નહીં જડતો હોય, ને હવે પ્રાણ બચવાની આશા નથી એમ નક્કી લાગતું હોય, ત્યારે સલ્લેખના ધારણ કરવી તથા અન્ન પાણી હવે મળશેજ નહી એવો ભયંકર દુકાળ આવી જાય ત્યારે, તથા શરીરને તદન જીર્ણ કરવાવાળી, આંખો અને કાનની શક્તિ નષ્ટ કરનારી, હાથ પગને શિથિલ કરનારી એવી વૃદ્ધાવસ્થા આવે ત્યારે પણ સલ્લેખના ધારણ કરવી ઉચિત છે. જ્યારે જ્વર, અતિસાર, શ્વાસ, કાસ, કફવૃદ્ધિ, વાતપિત્તાદિકની પ્રબલતા, અગ્નિની મંદતા, લોહીનો નાશ, જલોદર, સોજો ઇત્યાદિ રોગો થઇ તે દહાડેદહાડે વધતા હોય, અને તે હવે

અસાધ્ય થયાં છે એમ નિશ્ચય થયો હોય, તે વખત ધૈર્ય ધારણ કરી ઉત્સાહથી સલ્લેખના ધારણ કરવી યોગ્ય છે. જ્યારે મરણના અવશ્ય કારણો મળી આવે ત્યારે ચાર આરાધનાનું શરણ ગ્રહણ કરીને દેહ, ઘર અને સમસ્ત કુટુંબીજનોપરનો મમત્વ છોડી દઇ આહારાદિકનો અનુક્રમથી ત્યાગ કરીને દેહ વિસર્જન કરવો. દેહનો નાશ થઇ આત્માનો સ્વભાવ જે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તે જેથી બગડે નહી તેવા યત્ન કરવાં. આ દેહ નાશવંત છે તે અવશ્ય બગડવાનો છેજ તેને દેવ, દાનવ, મંત્ર, તંત્ર, મણિઔષધાદિક કરોડો ઉપાય કરશો તો પણ બચશે નહી. દેહ તો અનંતાનંત ધારણ કરીને છોડયાં છે, પણ આ રત્નત્રયધર્મ અનંતભવમાં પણ મલ્યો નથી તે ઘણો દુર્લભ છે. અને તે સંસારપરિભ્રમણથી બચાવનારો છે. એવો ધર્મ આપણને પરલોકજતાં સુધી બગડે નહીં એવો નિશ્ચય પકડીને દેહ ઉપરની મમતા મુકી દઇ પંડિતમરણ અર્થે ઉદ્યમ કરવો જોઇએ.

હવે સમાધિમરણની મહિમા વર્ણન કરવા સૂત્ર કહે છે—

अंतः क्रियाधिकरणं तपःफलं सकलदर्शिनः स्तुवते ॥
तस्माद्यावद्विभवं समाधिमरणे प्रयतितव्यं ॥ २ ॥

અર્થ:—અંતઃક્રિયા એટલે સંન્યાસમરણ તેજ જેનો આધાર છે એવા તપના ફળને સકળદર્શી એટલે સર્વજ્ઞ

ભગવાન સ્તુવતે એટલે પ્રશંસા કરે છે. વાસ્તે બને તેટલાં સામર્થ્ય થકી સમાધિમરણુ વિષે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

ભાવાર્થ:—તપ, વ્રત, સંયમ પાળવાથી થતાં ફળ લોકમાં અનેક પ્રકારના છે. તપનું ફળ દેવલોકમાં જન્મ પામવાનું છે. મિથ્યાદષ્ટીઓ તપના પ્રભાવથી નવગ્રૈવેયકસુધી અહમિંદ્રપદ પણ પામે છે. મહાન્ ઋદ્ધિ સંપદા પણ તપથી પ્રાપ્ત થાય છે. ચક્રવર્તિપદ, નારાયણુપદ, બળિભદ્રપદ, રાજેંદ્રપદ પણ તપથી પ્રાપ્ત થાય છે. આરોગ્ય, શક્તિ, અખંડ આજ્ઞા, ઐશ્વર્ય, ઋદ્ધિવિભવ, પરિવાર એ બધા તપના ફળ છે. પણ અંતકાળે સમાધિમરણુ વગર આ સરવે દેવાદિક સંપદા ઘણાંએ વખત ભોગી ભોગીને સંસારમાંજ પરિભ્રમણુ કીધું, તપ કરીને અંતકાળે સમાધિમરણુની વિધિથી ભય છાડીને આરાધનાના શરણુ સાથે મરણુ થાય તો, તે તપના ફળને સર્વદશીં ભગવાન પણ પ્રશંસા કરે છે કારણુ કોટિપૂરવ વરસો સુધી તપ કરીને અંતકાળમાં જેનું મરણુ બગડયું તેનું તપ પ્રશંસા યોગ્ય નથી. તપ કરવાથી દેવલોકની અને મનુષ્યલોકની સંપદા તો પ્રાપ્ત થાય પણ, મરણુના સમયે આરાધનાસહિત સમાધિમરણુ ન થયું તો, તે સંસારમાં પરિભ્રમણુજ કરવાનો છે. જેમ કોઇ પુરુષ અનેક દૂર દેશોમાં ભ્રમણુ કરીને, ત્યાં ઘણુંએ ધન ઉપાર્જન કીધું અને તે ઘેર આવતાં પોતાના

ગામના નજીકજ લુટાઇ ગયું તો તે પાછો દરિદ્રીજ રહ્યો. તેમ જનમસુધી તપ, વ્રત, સંયમ, ધારણ કરીને અને જો અંત કાળમાં આરાધના છોડી દીધી તો, તે અનેક જન્મ-મરણ કરવાનેજ લાયક થયો, માટે સમાધિમરણ વાસ્તે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

હવે સંન્યાસ કરવાના પ્રારંભમાં શું કરવું જોઇએ તે કહેવાને માટે સૂત્ર કહે છે.

स्नेहं वैरं संगं परिग्रहं चापहाय शुद्धमना: ॥
स्वजन परिजनमपि च क्षांत्वा क्षमयेत्प्रियैर्वचनैः ॥३॥

અર્થ:—સલ્લેખના ધારણ કરનાર શુદ્ધ મનના માણસે કુટુંબિયો ઉપરનો મોહ છોડવો; કોઇવિષે મનમાં વેર હોય તો તે છોડી દેવું; સ્ત્રીપુત્રાદિકની સોબત છોડવી; ચોવીસ પ્રકારના અંતર્બાહ્ય પરિગ્રહનો ત્યાગ કરવો; આપણા અને પારકા માણસોના અપરાધની ક્ષમા કરવી; અને મીઠાં ભાષણથી આપણે તેની પાસે ક્ષમા માંગવી.

ભાવાર્થ:—સમ્યગ્દ્રષ્ટી જીવને સ્નેહ અને વેર હોતાં નથી. સમ્યગ્જ્ઞાની એમ વિચાર કરે છે કે કર્મોના વશથી હું આ શરીરમાં ઉપજ્યો છું. હવે આ શરીરને ઉપકાર કર-નારા તથા અપકાર કરનારા પદાર્થો પુણ્ય અને પાપકર્મના ઉદયથી જે બાહ્ય સ્ત્રીપુત્રાદિક છે, તેમાં શરીરને ઉપકાર કરનારાઓને દાન સન્માનાદિક આપીને સ્નેહ કીધો.

અને જે આ શરીરને અપકાર કરનારાં હતાં તેમને ચારિત્ર મોહનીયકર્મના ઉદયથી વેરી સમજીને વેર રાખ્યું. હવે આ શરીરનો નાશ થવાનો સમય આવી પોહોંચ્યો છે, તો હવે કોના સાથે સ્નેહ કરૂં અને કોના સાથે વેર રાખું ? મ્હારે અને તેમને આત્મા સાથે તો સંબંધ છેજ નહીં. હું તેમના આત્માને જાણુતો નથી, તેમ તેઓ મ્હારા આત્માને જાણુતા નથી. ફક્ત તેમનું અને મારૂં ચામડુંજ દીઠામાં આવે છે. અને જો ચામડાથીજ મિત્રતા અને શત્રુત્વનો સંબંધ હોય, તો આ ચામડું ભસ્મ થઇ જઇ તેના એકએક પરમાણું થઇ ઉડી જશે. વાસ્તે કોનાથી સ્નેહ ને કોનાથી વેરનો સંકલ્પ કરીયે ? કોઇથી નહી. અને જે કોઇ આપણાથી વગર કારણે અભિમાનથી વેર કરતાં હશે તેમનાથી નમ્ર થઇ તેમને કેહેવું જે "મારી ભૂલ થઇ છે તેથી હું તમારાથી મળતો થયો નહીં, હવે હું આપને અરજ કરૂં છું કે મારા અપરાધની ક્ષમા કરો આપ જેવાં સજ્જન પુરૂષ વગર કોણ બક્ષીસ કરે ? એમ કહી ક્ષમા ગ્રહણ કરાવવી. અને જો આપણે/કોઇનું ધન અથવા જમીન અન્યાયથી દબાવી લીધી તો તે તેમને પાછી આપી દઇ રાજી કરવા અને કહેવું કે "મેં દુષ્ટ બુદ્ધીથી આપનું ધન રાખ્યું, અથવા જમીન જાયગા પડાવી લીધી. હવે આ તમારી પાછી લ્યો. હું પાપી છું. મેં દુષ્ટ બુદ્ધીએ છળ કપટ અને લોભથી આંધળો થઇ દુરા

ચાર કીધો, અને તમને બહુ દુઃખ ઉપજાવ્યું. હવે મને તે બાબદનો અંતરંગમાં પસ્તાવો થાય છે. મેં જે અપરાધ કીધો છે તે તો કોઇ રીતે પાછો ફરે નહીં. હવે શું કરૂં ? અને તમે માફ કરો.” ઇત્યાદિક સરળ પરિણામથી ક્ષમા ગ્રહણ કરાવવી. તેમજ આપણા કુટુંબ મિત્રાદિક સ્નેહવાન્ હોય તેમને કેહવું કે, “તમે, અમારા સંબંધી સ્નેહી છો પણ તમારે અને મારે આ શરીરથીજ સંબંધ છે. આ શરીરને પેદા કરનારા માતાપિતા છો. અને આ શરીરથી પેદા થયેલાં પુત્રપુત્રી છો. આ શરીરને સુખ દેનારી સ્રી છો. આ દેહના કુળના સંબધી બંધુજન છો. તમારે અને મારે આ વિનાશિક દેહનો સંબંધ આટલા વખત રહ્યા. એ દેહ આયુષ્યને સ્વાધીન છે. અને તે હવે અવસ્ય નાશ થવાનો છે, માટે હવે એવા વિનાશિકથી સ્નેહ કરવો ફોકટ છે. આ દેહથી સ્નેહ કરશો પણ તે રેહેવાનો નથી તે તો અગ્નિમાં [illegible] [illegible] [illegible] વિખરાઇ જવાનો છે. અને મારો આત્મા તો જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. અવિનાશી છે: અખંડ છે; મારૂં નિજસ્વરૂપ છે. [illegible] નાશ [illegible] જેનો સંયોગ છે તેનો વિયોગ પણ અવશ્ય છેજ. અને જે અનેક પુદ્ગલ પરમાણુઓ એકત્ર થઇ બનેલો છે તેનો નાશ અવશ્ય થવાનોજ વાસ્તે આ નાશવંત અજ્ઞાન અને જડ-સ્વરૂપી મારા પુદ્ગલથી સ્નેહ મુકી દઇ મારા અવિનાશી,

જ્ઞાયક અને ચૈતન્ય આત્મા ઉપર ઉપકાર કરવા માટે ઉદ્યમી થાઓ અને જેથી મારા જ્ઞાન દર્શનસ્વભાવરૂપી આત્માને રાગ દ્વેષ મોહાદિકથી ઘાત નહી થાય, અને જ્ઞાનાદિક ગુણોની ઉજ્વલતા પ્રકટ થઈ વીતરાગ નિજ-સ્વભાવની પ્રાપ્તિ થાય તેમ યત્ન કરો. આવાં શરીર તો અનંતાનંત ધારણ કરીં કરીને છોડયાં છે. વિપરીત શ્રદ્ધાન, વિપરીત જ્ઞાન અને વિપરીત આચરણથી ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ કીધું. ક્યાં મારૂં સકલ પદાર્થને જાણવાવાળું સર્વજ્ઞ સ્વરૂપ ? અને કયાં એકેંદ્રિય પર્યાયમાં અક્ષરના અનંતમાં ભાગ જેટલું જ્ઞાનનું રેહેવું ? મારી અનંતશક્તિ અંતરાય કર્મના ઉદયથી નષ્ટ થઈ; પૃથ્વી, પાષાણ, જલ, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પંચ સ્થાવર રૂપનું ધરવુ, વિકલત્રય થવું એ બધો મિથ્યા શ્રદ્ધાન જ્ઞાન આચરણનોજ પ્રભાવ છે. હવે અનંતાનંત કાળમાં કર્મના ક્ષયોપશમથી અને વીતરાગના સ્યાદ્વાદરૂપ ઉપદેશથી, મારૂં સ્વરૂપ પરરૂપનું કિંચિત્ જાણપણું થયું છે વાસ્તે હે સજ્જન સંબંધિયો ! હવે એવો સ્નેહ મારા ઉપર કરો જેથી મારો આત્મા રાગ, દ્વેષ, મોહરહિત નિર્ભય થઇને આ દેહનો ત્યાગ આરાધનાના શરણ સહિત કરે. કારણ અનાદિકા-ળથી અનંતાનંત મિથ્યાત્વ સહિત બાળમરણ કીધાં છે, તો એક વખતભી જો પંડિતમરણ કીધું હોત તો, ફરીથી મર-

ણુને પ્રાપ્ત થાતજ નહીં, માટે હવે દેહાદિકથી સ્નેહ મૂકી દઈ, જે રીતે મારો આત્મા રાગાદિક ભાવને વશ ન થાય, અને સંસાર સમુદ્રમાં ન ડુબે તેવો યત્ન કરવો જોઇએ.

आलोच्य सर्वमेनः कृतकारितमनुमतं च निर्व्याजं ॥
आरोपयेन्महाव्रतमामरणस्थायि निश्शेषं ॥ १२ ॥

અર્થઃ—જે કંઈ આપણે પાપ અથવા અપરાધ કીધાં હોય, અગર બીજાં પાસે કરાવ્યાં હોય, અથવા કરનારાને અનુમોદ્યાં હોય તો, તે અપરાધનું એકાંતમાં નિર્દોષ વીતરાગી જ્ઞાની ગુરૂની પાસે કપટ છોડીને આલોચન કરવું, અને મરણ સુધી મહાવ્રત અંગિકાર કરવાં.

ભાવાર્થ—જો આપણા રાગાદિક કષાય ઘટયાં હોય, પરિષહ સહન કરવા માટે આપણું શરીર અને મન સમર્થ હોય, અને નિર્ગ્રંથ ગુરૂ તથા દેશકાળ સહાય્યાદિકનો સંયોગ હોય, તો મહાવ્રત અંગિકાર કરવાં, અને જો એવી અંતર્બાહ્ય સામગ્રી અનુકુળ નહીં હોય તો, આપણા અંતઃકરણમાંજ ભગવાન પંચપરમેષ્ટીનું ધ્યાન કરીને આલોચના કરવી. આપણી યોગ્યતા મુજબ પંચ પાતકોનો ત્યાગ કરી ઘરમાં રહેતા છતાં મહાવ્રતી જેવા થઇ રોગાદિક વેદનાઓ સહન કરવી—ગભરાવું નહીં. આવી પડેલાં દુઃખો બહાર નહીં જણાવતાં, બહુજ ધીરજ રાખી સહન કરવાં. કર્મના ઉદયને આપણા આત્મ સ્વભાવથી ભિન્ન જાણીને, સમસ્ત શત્રુ

મિત્ર સંયોગ વિયોગમાં સમતાભાવ રાખીને, પરિગ્રહાદિક ઉપાધિનો ત્યાગ કરી વિકલ્પ રહિત રહેવું, એમ સમજવું કે આ સંન્યાસનો અવસર છે, હવે મારે પરિગ્રહનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. તેમાં પ્રથમ તો જેનું દેવું (ઋણ) હોય તે તેને આપીને ઋણરહિત થઈ જવું જોઇએ. કોઇનું ધન, જમીન, ઘર, અથવા બાગ, વાડી વિગેરે આપણે અનીતિથી લીધાં હોય તો, તે તેને પાછાં આપી દઈ તેને સંતોષિત કરવા. અને આપણો અપરાધ કબૂલ કરી તેના પાસે ક્ષમા માગવી. એવી રીતે જેનું લીધેલું તેને આપી દેઇ, બાકી પોતાની ધનદોલત જે આપણી પાસે રહે તેના વિભાગ કરી, સ્ત્રીનો ભાગ સ્ત્રીને આપે; પુત્રનો ભાગ પુત્રને આપે; દીકરીને યોગ્ય દેખાય તે દીકરીને આપે; આપણા આશરાથી રહેલાં બહેન, ભાઇ, ભોજાઇ વિગેરેને જે આપવું ઘટે તે આપે. અનાથ, દીન, દુઃખી એવાં પુરૂષ અથવા સ્ત્રીયો અને વિધવાઓ હોય, તેમને યોગ્ય મદદ કરવા માટે જે આપવુ હોય તે આપે. એવી રીતે સમસ્ત પરિગ્રહનો ત્યાગ કરી, મમતારહિત થઇ, શરીરના મમત્વનો પણ ત્યાગ કરે. સ્ત્રી, પુત્ર, કુટુંબ, ઘર, શય્યા, આસન, વસ્ત્ર વિગેરે ઉપરની મમતા છોડે. એમ સમજે કે મારે એમનો હવે શું સંબંધ છે? જે દેહના સંબંધથી તેમનો સંબંધ હતો તે દેહનેજ જો હું છોડું છું, તો પછી દેહના સંબંધીયોથી મારે શા માટે મમતા

રાખવો ? હવે મારા આત્માનો સંબંધ તો આપણા સ્વભાવ જે સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર છે, તેથીજ છે, કારણ તે મારા નિજસ્વભાવ છે. અને આ દેહ તો રક્ત, માંસ, હાડકાં અને ચામડામય છે, જડ છે; કૃતઘ્ન છે; તે મારો નથી, અને હું તેનો નથી. દેહ વિનાશિક છે. અને હું અવિનાશી છું. મારે તો અજ્ઞાનભાવથી એનામાં મમતા રહી, અને તેથી અશુભ કર્મોના બંધ કીધાં. હવે એ દેહના સંબંધનો નાશ થવાની ઇચ્છા રાખું છું. દેહના મમત્વથીજ અનંત જન્મમરણ થયાં છે. અને સંસારમા જેટલાં દુઃખના પ્રકાર છે, તે બધાં દેહના સંગથીજ મારે વેઠવાં પડે છે રાગ, દ્વેષ, મોહ, કામ, ક્રોધાદિકની ઉત્પત્તિનું કારણ આ એક દેહનો સંગંધજ છે. એવા દેહથી વિરાગતા પામી સમસ્ત વ્રતોમાં દૃઢતા ધારણ કરવી.

વળી શું કરવુ તે કહે છે—

शोकं भयमवसादं खेदं कालुष्यमरतिमपि हित्वा
सत्त्व [illegible] च मनः प्रसाद्यं श्रुतरमृतः ॥

અર્થઃ—સંન્યાસના બળે તે શોક, ભય, વિષાદ, ખેદ, કલુષપણું, અરતિ વિગેરે મૂકી દઈ કાયરપણું છોડી દેવું અને આપણા આત્મસત્વનો પ્રકાશ કરી શ્રુતરૂપ અમૃતથી પોતાનું મન પ્રસન્ન રાખવું.

ભાવાર્થઃ—અનાદિ કાળથી સંસારી જીવોને શરીર

વિષે આત્મબુદ્ધિ લાગી રહેલી છે. અને શરીરના નાશનેજ પોતાનો નાશ માને છે. શરીરનો નાશ થવો, તેમજ ધન, પરિગ્રહ. સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર સમસ્ત કુટુંબાદિકના સંયોગનો વિયોગ થતો જ્યારે જુવે છે, ત્યારે મિથ્યાદષ્ટીને ઘણો શોક ઉપજે છે, પણ સમ્યગ્દષ્ટીને શોક થતો નથી. તે એમ વિચાર કરે છે કે, હે આત્મન્, શરીર તો અનંતાનંત ગ્રહણ કરી કરીને મેલી દીધાં; આ દેહ તો રોગોની ઉત્પત્તિનું સ્થાન છે. હમેશાં ક્ષુધા, તૃષા, શીત, ઉષ્ણ ભયાદિક ઉપજાવવાવાળું છે; મહા કૃતઘ્ન છે; તદન વિનાશિક છે; આત્માને સર્વ રીતે દુઃખ અને ક્લેશ ઉપજાવનારૂં છે; દુષ્ટની સોબત જેવું ત્યાગવા યોગ્ય છે; સંપૂર્ણ દુઃખનું બીજ છે; મહાન સંતાપ અને ઉદ્વેગ ઉપજાવનારૂં છે; સદાકાલ ભય ઉપજાવનારૂં છે; બંદીગ્રહ જેવું પરાધીન કરનારૂં છે; જેટલી જાતના દુઃખ દુનિયામાં છે તેટલાં બધાં એના સંગથી ભોગવવાં પડે છે; આત્મસ્વરૂપને ભુલાવી દેનારૂં છે; ઇચ્છાના દાહને ઉપજાવનારૂં છે, મહાન મેલું છે; કીડાઓથી ભરેલું મહાન દુર્ગંધ છે; દુષ્ટ ભાઈ જેવું હમેશ ક્લેશ ઉપજાવનારૂ છે; એવા શરીરનો વિયોગ થાય તો તેમાં ખોટું શું ? માટે જ્ઞાનીએ શોક મૂકી દેવો જોઈએ; મરણનો ડર રાખવોજ નહીં. જ્ઞાનીએ વિષાદ, સ્નેહ, કલુષતા અને અરતિ ભાવોને મૂકી દઈ ઉત્સાહ, સાહસ અને

ધૈર્ય પ્રકટ કરીને શ્રુતજ્ઞાનરૂપી અમૃતનું પ્રાશન કરવું અને પોતાનું મન તૃપ્ત કરવું.

आहारं परिहाप्य क्रमशः स्निग्धं विवर्द्धयेत्पानं ॥
स्निग्धं च हापयित्वा खरपानं पूरयेत्क्रमशः ॥
खरपानहायनामपि कृत्वा कृत्वोपवासमपिशक्त्या ॥
पंचनमस्कारमनास्तनु त्यजेत्सर्वयत्नेन ॥

અર્થ:—આપણી શક્તિ પ્રમાણે તથા આવખાની સ્થિતિ-પ્રમાણે ક્રમેક્રમે આહાર ઘટાડીને દુધ વિગેરે ચીકણું પીનેજ રેહેવું. પછી ક્રમેક્રમે દુધ વિગેરે ચીકણું પીવાનું ઘટાડીને છાસ અથવા ગરમ પાણી પીને રેહેવું, પછી ક્રમેક્રમે ગરમ પાણી પીવાનું ઘટાડતાં ઘટાડતાં સંપૂર્ણ આહારનો ત્યાગ કરીને શક્તિ પ્રમાણે ઉપવાસ કરવો અને ધર્મધ્યાનમાં ચિત્ત રાખીને પંચ નમોકાર જપતાં જપતાં બહુ સાવધાનીથી દેહ છોડવો.

ભાવાર્થ:—કાયસલ્લેખના કરવી તે અનુક્રમથી કરવી. આપણું આયુષ્ય પૂર્ણ થવાનો અવસર દેખાય તે પ્રમાણે શરીર અને ઇંદ્રિયોથી મમત્વરહિત થવું. આહારના સ્વાદથી વિરક્ત થઇ વિચાર કરવો, જે હે આત્મા! સંસાર પરિભ્રમણ કરતાં કરતાં તેં એટલો બધો આહાર લીધો છે કે એકએક જન્મમાંનો એકએક કણ લઇ એકઠું કરિયે તો તે અનંત સુમેરૂ પ્રમાણ થઇ જાય. અને અનંત

જન્મમાં પાણી પણ એટલું પીધું છે જે એકએક જન્મ માંનો એકએક છાંટો એકઠો કરિયે તો તેથી અનંત સમુદ્ર ભરાઇ જશે. એટલાં અન્ન અને જળથીબી જો તૃપ્તી ન થઇ તો હવે રોગ અને જરાદિકથી પ્રત્યક્ષ મરણ નજદીક આવ્યું એવાં અવસરે કિંચિત્ આહારથી કેવી રીતે તૃપ્તી થશે? જ્યારે આ શરીર ધારણ કીધું તે દહાડાથી પણ નિતપ્રતિ આહાર લીધાજ કીધો છે અને તે આહારના લોભ માટે અનેક આરંભ કીધાં. આહારના લોભથીજ હિંસા, અસત્ય, પરધનની લાલસા, અબ્રહ્મ, પરિગ્રહનો વધારો કરી દુર્ધ્યાનથી કુકર્મ ઉપાર્જન કીધાં. આહારની ગૃદ્ધીથી દીનવૃત્તિ ધરણ કરી પરાધીન થયો આહારના લોભથી ભક્ષ અભક્ષનો વિચાર કીધો નહી; જે જડયું તે ખાધું. રાતે ખાધું, દહાડે ખાધું, આઠમ ચૌદસ જેવાં પર્વતિથિએ પણ ખાખા કીધું ખાધાના લોભથી ક્રોધ અભિમાન કપટ લોભ અને યાચના જેવાં કષાયમાં લપટાઇને આપણી મ્હોટાઇ ખોહી બેઠો. ખાધાની લાલસાથી અનેક રોગોની પીડા માથે વોહરી લીધી. આહારના લોભથીજ નીચ જાતિ, અને નીચ કુળની સેવા કીધી; આહારના લોભથીજ બઇરીને અને પુત્રને સ્વાધીન થઇ બેઠો; આહારના લંપટી હોય તે નિલાજરા થાય છે. આચારવિચારરહિત થાય છે. આહારના લંપટી પોતપોતામાં કપાઇ મરે છે, દુર્વચન બોલે છે.

આહાર વાસ્તેજ પશુયેનીમાં પરસ્પર લઢી મરે છે. એક બીજાને ખાઈ જાય છે. ઘણું શું કહીએ? હવે આ શરીરમાં મારો સંબંધ થોડા વખતનો છે. વાસ્તે રસનામાં ગૃદ્ધિ મૂકી દેઇ, રસના ઇંદ્રીયની લાલસા મૂકી દેઈ, આહારનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. જો આહારનો ત્યાગ કરવામાં ઉદ્યમી નહીં થઈશ તો વ્રત, સંયમ, ધર્મ, જશ, પરલોક એ સરવે બગડી જઇ કુમરણ કરી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરવું પડશે. એવો નિશ્ચય કરીને આ તૃપ્તિ કરનારા આહારનો ત્યાગ કરવા માટે કોઇ દહાડે ઉપવાસ, કોઇ વખત બે ઉપવાસ, કોઇ વખત ત્રણ ઉપવાસ, કોઇ દહાડે એકજ વખત આહાર, કોઇ દહાડે નીરસ આહાર, કોઇ વખત અલ્પ આહાર ઇત્યાદિ ક્રમથી આપણી શક્તિ પ્રમાણે અને આવખાની સ્થિતિ પ્રમાણે આહારને ઘટાડતાં ઘટાડતાં દૂધ કાંજી વિગેરે પીનેજ રેહેવું. પછી દૂધ વિગેરે ચીકણા પદાર્થો છોડી દઈ છાસ પીઇને અથવા ગરમ પાણી પીઇનેજ રેહેવું. અને પછી ગરમ પાણી પણ મૂકી દઇ આપણી શક્તિ પ્રમાણે ઉપવાસ કરતાં ધર્મધ્યાનમાં ચિત્ત રાખીને પંચ ણમોકાર જપતાં જપતાં બહુ સાવધાનીથી દેહનો ત્યાગ કરવો. એ સલ્લેખના જાણવી. અહિંયાં કોઇ કહે કે, આહારાદિકનો ત્યાગ કરી મરણ કરવું તે આત્મઘાત છે; અને આત્મઘાત કરવો તે તો અયોગ્ય કહેલું છે; માટે તેનું શી રીતે? એનું સમાધાન

એમ છે કે, જે કોઈ ઘણાં દિવસથી મુનિપણું, શ્રાવકપણું, મહાવ્રત, અણુવ્રત સુખેથી પાળતાં દેખાય; જેઓ સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, દાન, શીલ, તપ, વ્રત, ઉપવાસાદિક સારી રીતે કરતાં હોય; જિનપૂજન, ધર્મોપદેશ, ધર્મશ્રવણ, ચાર આરાધનાનું સેવન જેમનાથી નિર્વિઘ્નપણે થતું હોય; ઉપસર્ગ અને દુર્ભિક્ષાદિકનો ભય નહીં આવી પોહોંચ્યો હોય, કોઈ અસાધ્ય રોગ શરીરમાં વધી પડયો નહીં હોય, સ્મરણશક્તિ અને જ્ઞાનશક્તિને નષ્ટ કરે એવી વૃદ્ધાવસ્થા આવી પહોંચી નહીં હોય; તેઓએ આહારનો ત્યાગ કરી સંન્યાસ ધારણ કરવો યોગ્ય નથી- જેઓ ધર્મસાધન થતાં છતાં પણ આહારનો ત્યાગ કરીને મરણ કરશે તેઓ ધર્મથી પરાઙ્મુખ છે એમ સમજવું જોઈએ. દાન, વ્રત, શીલ સંયમાદિ ઉપાયથી મોક્ષનો ઉપાય સાધન કરનારો ઉત્તમ મનુષ્ય આપણા શરીરથી વિરક્ત થયેલો હજી આયુષ્ય લાંબુ છતાં અને ધર્મ સેવન થતાંભી જો આહારદિકનો ત્યાગ કરે તો તે આત્મઘાતી કહેવાય કારણ ધર્મસંયુક્ત શરીરનું પ્રયત્નથી રક્ષણ કરવું એવી ભગવાનની આજ્ઞા છે. અને જો ધર્મનું સેવન કરવામાં સહકારી એવા દેહનો આહાર છોડીને ત્યાગ કરશો તો દેવ, નારકી અથવા તિર્યંચના સંયમરહિત દેહમાં ઉપજશો. ત્યાં તપ, સંયમ કેવી રીતે સાધી શકશો ? રત્નત્રયને સાધન કરનારો તો મનુષ્ય દેહજ છે. એવા મનુષ્ય

દેહને આહારનો ત્યાગ કરીને છોડશો તો તેનાથી શું કાર્ય સિદ્ધ થવાનું છે ? આપણા આત્માનુ શું સારૂં થવાનું છે ? આ શરીર મૂકી દઇ બીજું નવું શરીર વ્રત વગરનું અને ધર્મ વિનાનું ધારણ કરવું પડશે. માટે અનંતાનંત દેહ ધારણ કરાવનારૂં બીજ જે કાર્માણ શરીર તેનું કારણ મિથ્યાત્વ, અસંયમ, કષાયાદિક છે તેનો નાશ કરીને કાર્માણદેહને મારી નાખો. આહારાદિકના ત્યાગથી તો ઔદારિકશરીર, જે હાડકાં અને માંસમય છે, તે મરી જશે અને બીજું નવું ઉપજશે તેમાં શું વળ્યું ? જ્યારે અષ્ટકર્મમય કાર્માણ દેહ મરશે ત્યારે જન્મમરણથી છુટશો. વાસ્તે તે કાર્માણ દેહને મારવામાટે આ મનુષ્યશરીરને નિયમ, વ્રત, સંયમમાં દૃઢ રાખીને આત્માનું કલ્યાણ કરો. અને જ્યારે હવે આ શરીરથી ધર્મ થઇ શકતો નથી એવું જણાઇ આવે ત્યારે આ વિનાશિક શરીરનો ત્યાગ કરવામાં તૈયાર થાઓ અને પછી શરીર ઉપરની મમતા છોડીદો. શરીરને તપશ્ચરણ થકી કૃષ કરવું તેને કાયસલ્લેખના કહે છે. અને તેની સાથે રાગ-દ્વેષ મોહાદિક કષાયને કૃષ કરવા તેને કષાયસલ્લેખના કહે છે. કષાયની સલ્લેખનાવગર કાયસલ્લેખના કરવી ફોકટ છે. કાયાને કૃષ કરવી તે તો રોગી, દરિદ્રી, અને પરાધીનપણાથી મિથ્યાદૃષ્ટિયોને પણ થાય છે. શરીરની સાથે રાગ, દ્વેષ, મોહાદિકને કૃષ કરીને આ લોક અને

પરલોકસંબંધી સમસ્ત વાંછનાઓનો અભાવ કરીને શરીર-ઉપરની, જીવવાની, મરવાની, કુટુંબ પરિગ્રહાદિક સમસ્ત પરદ્રવ્ય ઉપરની મમતા મૂકી દઇ, પરમ વીતરાગપણાથી સંયમસહિત મરણ કરવું તે કષાય સલ્લેખના છે. અહિંયાં વિશેષ જાણવાનું એ છે કે, જે વિષયકષાયને જીતવાવાળો હશે તેનેજ સમાધિમરણની યોગ્યતા હોય છે. વિષયોના સ્વાધીન થયેલાંઓને અને કષાયયુક્ત હોનારાઓને સમાધિમરણ થતુ નથી. સંસારી જીવોને ઇંદ્રિયોના વિષય અને કષાય ઘણાં પ્રબળ હોય છે. તે મોટાં મોટાં સામર્થ્ય-વાળાઓથી પણ જીતી શકાતાં નથી. તેઓએ મોટાં બળવાન અને પરાક્રમી એવાં નારાયણ, બળભદ્ર, ચક્રવર્તી, સરખાને પણ ભ્રષ્ટ કરી પોતાના સ્વાધીન કરી લીધાં છે માટે વિષય ઘણા પ્રબળ છે. સંસારમાં જેટલાં દુઃખ છે તેટલાં સર્વે વિષયના લોલુપીયોને, અભિમાનીયોને, અને લોભિઓને હોય છે. કેટલાક જીવ જિનદીક્ષા ધારણ કરીને પણ વિષયોની વેદનાથી ભ્રષ્ટ થાય છે. તેઓ અભિમાન અને લોભ છોડી શકતા નથી. અનાદિ કાલના વિષયોની લાલસાથી લિપ્ત અને કષાયોવડે પ્રજ્વલિત થઇ, આ સંસારીજીવ પોતાનું સ્વરૂપ ભૂલી જઇ ભ્રષ્ટ બની ગયા છે. વાસ્તે વિષયકષાયથી વીરાગતા પામવાનું કારણ શ્રી-ભગવતી આરાધનામાં વિષયકષાયનું સ્વરૂપ પરમનિર્ગ્રંથ

શ્રીશિવકોટી આચાર્યે વિસ્તારસહિત પ્રગટપણે બતાવેલું છે. વાસ્તે વીરાગતાના ઇચ્છક પુરુષોને એવા પરમ ઉપકાર કરનારા ગ્રંથનો નિરંતર અભ્યાસ કરવો જોઇએ. સમાધિમરણના અવસરે જીવનું કલ્યાણ કરવાવાળા ઉપદેશરૂપી અમૃતને સહસ્રધારારૂપ થઇ વર્ષા કરનારો ભગવતી આરાધના નામનો ગ્રંથ છે, તેનું શરણ અવશ્ય ગ્રહણ કરવું જોઇએ, એમ જાણીનેજ અહિયાં આરાધના મરણના કથનનો અવસર દેખીને ભગવતી આરાધનાનો આશય લઇ લખીએ છીયે.

અહિયાં એટલું વિશેષ સમજવું કે સાધુ મુનીશ્વરોને તો રત્નત્રય ધર્મની રક્ષા કરવામાં સહાય થનારાં આચાર્યાદિકના સંઘ તથા વૈયાવૃત્યકરવાવાળા ધર્મનો ઉપદેશ દેવાવાળા નિર્યાપકોની મોટી મદદ હોય છે, તેથી કર્મોને જીતીને તેઓ આરાધનાને પ્રાપ્ત થાય છે. તેવી રીતેજ ગૃહસ્થોને પણ ધર્મબુદ્ધીવાળા, જ્ઞાની, શ્રદ્ધાની એવાં સાધર્મી ભાઇયોનો સમાગમ અવશ્ય મેળવવો જોઇએ. પણ આ પંચમ કાળ અતિ વિષમ છે. આ કાળમાં વિષયાનુરાગી અને કષાયીની સંગત તરત મળી આવે છે. તેમજ રાગ, દ્વેષ, શોક, ભયને ઉપજાવનારા અને આર્તધ્યાનને વધારનારા, અસંયમમાં પ્રવર્તી કરાવનારાનો સંગમ પણ બની રહેલો છે. કારણ સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર, બાંધવાદિક સમસ્ત આપણને રાગ, દ્વેષ, વિષયકષાયમાં વળગાડીને પોતાના સ્વરૂપને

ભુલાવી દેનારાં છે. સર્વે પોતપોતાનાં વિષયકષાય પુષ્ટ કરવાને તાકેલાં છે. કોઇ પુન્યના ઉદયથીજ ધર્માત્મા, ધર્માનુરાગી, પરોપકારી, વાત્સલ્યવાળો અને કરુણારસથી ભીંજાયલા ગૃહસ્થનો સમાગમ મળે છે. તથાપિ પોતાના પુરુષાર્થથીજ ઉત્તમ પુરુષોના ઉપદેશનો સંયોગ મેળવી લેવો જોઇએ. અને સ્નેહ મોહના પાસમાં ફસાવનારા ધર્મરહિત એવા સ્ત્રી પુરૂષેનો સંયોગ દૂરથીજ છોડી દે । અને જો કદાપિ અણધાર્યો કુસંગતી કોઇ આવી મળ્યો હોય તો તેની સાથે કંઇપણ વાતચિત નહીં કરતા મૌન ધારીને બેસવું; અને આપણા કર્માધીન દેશકાળના યોગ્ય જે સ્થાન હોય તે શયન આસન કરવુ. ત્યા જિનસૂત્રનું પરમ શરણ ગ્રહણ કરવું. જિનસિદ્ધાતનો ઉપદેશ ધર્માત્માઓના મોઢે સાંભળવે. ત્યાગ, સંયમ, શુભધ્યાન, ભાવનાને ભુલવું નહીં. તેમ ધર્માત્મા સાધર્મીએ પણ પોતાને અને અન્યને ધર્મની પુષ્ટતા ચાહીને ધર્મની પ્રભાવના માટે ધર્મોપદેશાદિરૂપ વૈયાવૃત્ય કરવામાં આળસ નહીં રાખવું જોઇએ. ત્યાગ, વ્રત, સંયમ, શુભધ્યાન, શુભભાવનામાંજ આરાધકને તે સાધર્મી લીન કરે. જો કોઇ આરાધક જ્ઞાનવાન છતાં પણ કર્મના તીવ્ર ઉદયથી આવી લાગેલાં તીવ્ર રોગાદિક તથા ક્ષુધાતૃષાદિક પરીષહ સહન કરવામાં અસમર્થ થાય, વ્રતોની લીધેલી પ્રતિજ્ઞાયોથી ચલાયમાન થઇ જાય,

અયોગ્ય વચન બોલવા લાગી જાય, રડવા લાગે, વિલાપ કરવા માંડે, તો સાધર્મી માણસ તેનો તિરસ્કાર નહીં કરે. તેને કડવો શબ્દ બોલે નહીં, કઠોર વચન કહે નહીં. કારણ પેહેલેથીજ તે વેદનાઓથી દુઃખિત થયેલો છે; અને તેવામાં વળી તેને તિરસ્કાર અને અપમાનના શબ્દ સાંભળવામાં આવે તો તેનું માનસિક દુઃખ વધીને તેનું ચિત્ત ચલાયમાન થઇ જઇ, તે વિપરીત આચરણ કરવા માંડશે. કદાચિત્ આત્મહત્યા પણ કરશે, માટે આરાધકનો તિરસ્કાર કરવો યોગ્ય નથી. ઉપદેશ આપનારાએ તો મહાન ધૈર્ય ધારણ કરીને આરાધકને બહુ સમતાભાવથી સ્નેહના ભર્યાં એવાં મીઠાં વચન બોલવાં કે, જે સાંભળતાંજ તેના આત્માને શાંત પાડીને તેનું સમસ્ત દુઃખ વિસરી જવાય. કરૂણારસથી અને ઉપકારબુદ્ધીથી ભરેલાં એવાં વચન કહે કે, "હે ધર્મના ઇચ્છક, હવે સાવધાન થાઓ. તમોને પૂર્વકર્મના ઉદયથી રોગની વેદનાઓ અને આ મહાવ્યાધિઓ ઉપજી છે. પરીષહનો સંતાપ પણ આવી મળ્યો છે. તમારૂં શરીર અશક્ત થઈ ગયું છે, આવર્દા પૂરી થવાનો અવસર આવ્યો છે. વાસ્તે હવે હોંશિયારી રાખો; ઘભરાશો નહીં; ધીરજ રાખો. ઘભરાયાથી અને દીનપણું બતાવ્યાથી અસાતાકર્મ છોડશે નહીં. તમારા ઉદયમાં આવેલાં અસાતાકર્મને દબાવીને તમને સાતાકર્મ આપવા કોઈ ઇંદ્ર, ધર-

ઇંદ્ર, અહમિંદ્ર અને જીનેંદ્ર પણ સમર્થ નથી. તમારૂં દુઃખ મટાડવાને કોઇ સમર્થ નથી, વાસ્તે ઘભરાશો નહીં. કાયરતા કરવાથી બન્ને લોક બગડે છે. ધર્મથી પરાઙ્મુખ થઈ જવાય છે. વાસ્તે ધીરજ રાખી સમતા ભાવથી આવેલાં દુઃખ ખમશો તો પૂર્વ કર્મની નિર્જરા થશે અને નવાં કર્મ બંધાશે નહીં. તમે જિનધર્મના ધારક ધર્માત્મા કહાવો છો; તેમજ ત્યાગી શ્રદ્ધાનીમાં શ્રેષ્ઠ કહાવો છો. હમને સરવે જ્ઞાનવાન સમજે છે, તમે ધર્મ ધારણ કરનાઓમાં પ્રખ્યાત છો. તમે વ્રત નિયમની યથાશક્તિ પ્રતિજ્ઞાઓ લીધેલી છે. હવે વ્રત નિયમમાં જો શિથિલતા બતાવશો તો તમારૂં યશ અને પરલોક તો બગડશેજ એટલુંજ નહીં પણ અન્ય ધર્માત્માઓની અને ધર્મની બહુ નિંદા થશે. ઘણાયેક ભોળા જીવ ધર્મના માર્ગમાં શિથિલ થઇ જશે. જેમ કોઇ કુલવાન, માની, સુભટ લોકોની વચ્ચે પોતાની ભુજાઓ સ્ફુરાવીને તૈયાર થાય, અને વેરી સામો આવતાંવેંતજ ભયભીત થઇ દોડી જાય, તો બીજાં હાથનીચેનાજ નોકર ચાકરો ત્યાં કેવીરીતે શોભી શકે ? અને એમ કરીને બે દહાડા વધારે જીવ્યો તો શું વળ્યું ? એવાં જીવવાને ધિક્કાર હજો ! ! તેમ તમે પણ વ્રત, નિયમ, સંયમની પ્રતિજ્ઞાઓ લીધેલી છે, અને હવે તે મૂકી દેશો તો નિંદાના પાત્ર થશો, એટલુંજ નહીં પણ આગળ ઉપર નવીન કર્મોના બહુ તીવ્ર બંધ

બાંધી લેશો; જેથી અસંખ્યાત કાળસુધી તમને ભારે દુઃખ વેઠવું પડશે અને હાલનું અશુભકર્મ પણ તમને ભોગવ્યા-વગર છુટશે નહીં. તમને પ્રથમ એવું અભિમાન હતું કે હું જિનેંદ્રનો ભક્ત જૈની છું; ભગવાનની આજ્ઞા પાળનારો છું; વીર ભગવાને કહેલાં વ્રત, શીલ, સંયમ ધારણ કરૂં છું; જે શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન, આચરણ અનંત ભવમાં મળવું દુર્લભ તે વીતરાગ ગુરૂના પ્રસાદથી મને મળ્યું છે; એવો તમને નિશ્ચય છતાં આ '' ચેત રોગજનિક વેદના અને પરીષહ કર્મના ઉદયથી આવી મળ્યાથી તમે કાયર થઇ ઘભરાઇ ગયા છો, તે તો લાજી મરવા જેવું છે. વેદનાનો આટલો બધો તમે જે ડર રાખો છો તે વેદનાથી તો મરણજ થશે, બીજું શું થવાનું છે. અને મરણ તો ગમે-ત્યારે એક વખત થવાનું છેજ. જો આપણે જન્મ ધારણ કીધો છે તો મરણ તેના પછવાડે વળગેલું છેજ. વાસ્તે હવે કાયરતા મુકીને વીતરાગ ગુરુએ ઉપદેશેલા વ્રત, સંયમમાં ચિત્ત વળગાડો, અને દિલમાં ઉત્સાહ રાખીને ચાર આરાધના સહિત જો મરણ થઇ જાય તો તેના જેવો ત્રણ લોકમાં કોઇ લાભ નથી ! ત્રણ લોકની સંપદા તો વિના-શિક અને પરાધીન છે, પણ આરાધનાની સંપદા અનંત સુખ દેનારી અવિનાશી છે, જે ભયરહિત અને ધીરતા-સહિત સમાધિમરણ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનીશ્વરો

ચાહે છે; સમસ્ત વ્રતી, સંયમી, સમ્યગ્દ્દષ્ટી ચાહે છે; અને તમે પણ હમેશ જેની વાંછા કરતા હતા; તે મનોવાંછિત સમાધિમરણ નજીક આવ્યું છે. એના જેવો આનંદ એકે નથી. અને આ જે વેદનાઓ વધે છે તે પણ તમારા ઉપર ઘણો ઉપકાર કરે છે. એમ સમજજો કે વેદનાઓથી શરીર ઉપરનો રાગ ઘટી જશે. પેહેલાં અસાતાદિકકર્મ બાંધેલાં છે તેની થોડા વખતમાં નિર્જરા થઇ જશે. રોગ અને દુઃખોથી ભરેલાં બંદીગ્રહથી નિકળવાનું જરૂર બની શકશે. વિષય ભોગોથી વિરક્તતા ઉપજશે; પરદ્રવ્યથી મમતા ઘટશે; મરણનો ભય રહેશે નહીં; પુત્ર, મિત્ર, સ્ત્રી, બંધુ વગેરેથી મમતા ઘટશે. ઈત્યાદિ ઘણા ઘણા ઉપકાર આ વેદનાઓથીજ છે એમ સમજજો. વિલાપ કરવાથી અને ચીસો પાડવાથી વેદનાઓ ઘટશે એમ તમે સમજતા હશો, પણ તેમ કરવાથી વેદનાઓ ઘટશે નહીં, પણ ઉલટી વધશે. પરિણામમાં સંકલેશતા વધશે. કર્મનો ઉદય તો હવે ટળવાનો નથી. વાસ્તે દ્દઢતા ધારણ કરવાનોજ હાલ અવસર છે. કર્મોનું જીતવું તો પૂરાપણું પકડવાથીજ થશે. કાયર થઇને રડવા માંડશો, તરફડાટ કરશો તો કર્મ તમને મારીને તિર્યંચાદિક કુગતિમાં લઇ જશે. ત્યાં અનેક જાતના દુઃખો આવી મળશે. વાસ્તે જેવી રીતે સાધર્મિયોના કુળને શોભે, અને ધર્મ અને યશ પ્રાપ્ત થાય, અને દુઃખને પાત્ર નહીં થાઓ

તે રીતે પ્રવર્તન કરો. જેમ ક્ષત્રિય કુળમાં ઉપજેલાં શૂરવીર પુરૂષો શસ્ત્રોવડે સંતાપિત થયેલાં આંખની ભૂમિસહિત સંગ્રામમાં મરણ પામે છે પણ વેરીની સામેથી પોતાનું મોઢું પાછું ફેરવતાં નથી, તેમ પરમ વીતરાગિયોનું શરણ ગ્રહણ કરનારા પુરૂષ અશુભ કર્મોના પ્રહારથી દેહનો ત્યાગ કરે છે, પણ દીનતા અથવા કાયરતાને પ્રાપ્ત થતાં નથી. કેટલાક જીનલિંગના ધારક ઉત્તમ પુરૂષોની ચારે તરફ દુષ્ટ વેરી લોકોએ અગ્નિ સળગાવી દીધેલી અને તે અગ્નિમાં તેમનું સર્વ શરીર દગ્ધ થવા માંડેલું, તેની વેદના કેટલી હશે તે મોઢેથી કહી શકાતી નથી, પણ તે વેદનાને જાણે પોતાનું ઋણ ચુકાય છે એમ જાણી ક્ષમાભાવથી સહન કરી પંચ પરમગુરૂના શરણે રહી ધીરતા ધારી બળી મુવા છે પણ બિલકૂલ કાયરતા રાખી નથી. આત્મજ્ઞાનનો પ્રભાવ એવો છે કે, આ કલેવરથી જૂદો અવિનાશી અખંડ જ્ઞાનસ્વભાવનો અનુભવ કીધાથી, તેનૂ ફળ અકંપપણું અને ભયરહિતપણુંજ થાય છે. અજ્ઞાની મિથ્યાદષ્ટી પણ પરલોકના સુખમાટે ધૈર્ય ધારણ કરે છે, વેદનામાં ઘભરાતો નથી, તો સંસારના સમસ્ત દુઃખનો નાશ કરવા ચાહનારા અને જિનધર્મના ધારક તમે, આવા કાયર થઇ આત્માના હિતને કેમ બગાડો છો? અને તમારો નિર્મળ યશ મેલો કરીને દુર્ગતીના પાત્ર શામાટે બનો છો? માટે હવે સાવધાન થાઓ.

ધર્મનું શરણુ ગ્રહણુ કરીને કર્મજનિત વેદનાઓને જીતીલ્યો. આવો અવસર અનંતભવમાં પણુ મળેલો નથી. આ કાંઠે લાધીગયેલી નાવ છે. હવે પ્રમાદી થશો તો તે ડુબી જશે. જન્મારા સુધી જે કંઇ જ્ઞાનનો અભ્યાસ કીધો; શ્રદ્ધાનની ઉજ્વળતા રાખી; તપ, ત્યાગ, નિયમ, વ્રત, પચક્રાણુ પાળ્યાં; તે સર્વે આ અવસરના માટેજ હતા. હવે અવસર આવે શિથિલ થઈ ભ્રષ્ટ થશો તો સર્વે ખોયું એમ સમજજો. સમતા છોડવાથી રોગ, વેદના અને મરણુ તો ટળવાના નથીજ, પણુ તેથી આપણા આત્માને ફક્ત દુર્ગતિરૂપ અંધ કીચડમાં ડુબાવશો. લોકોમાં કોગળિયાનો રોગ ફાટી નીકળે છે, દુકાળ પડે છે, ભયંકર વગડામાં પ્રવેશ થઇ જવાય છે, કોઈ મ્હોટો ભય આવી પડે છે, મહાન રોગની વેદનાઓ થવા માંડે છે, તોપણુ ઉત્તમ કૂળમાં જન્મેલાં પૂજ્યપુરુષો બેહત્તર છે કે મરીજાય, પણુ હલકા લોકોની પેઠે નિંદ્ય આચરણુ કદાપિ નહીં કરે. કોગળિયાના ડરથી દારૂ પીશે નહીં, દુકાળ આવ્યો તો પણુ માંસ ભક્ષણુ કરશે નહીં, નીચ ચાંડાલાદિકનું જુઠું અન્ન ભક્ષણુ નહીં કરશે, ભય આવે તોપણુ મ્લેચ્છ ભીલ્લ બની જાય નહીં, હિંસાદિક પાપકર્મ કરશે નહીં. તેમજ શ્રાવક ધર્મનો ધારક જિનધર્મી રોગાદિકથી પ્રબળ ત્રાસ ઉપજે, તોપણુ પોતાના પરિણામ કોઇ રીતે બગાડશે

નહીં. અને જેઓ ધર્મ, નિયમ, વ્રત, ત્યાગ વગેરે સાધ-ર્મિની ક્રિયાની પ્રભાવનાનો ઇચ્છક છે, તેઓ તો અંતકાળમાં પોતાનું શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન, આચરણની ઉજ્વલતાજ પ્રગટ કરે છે, જેથી તેમનો જન્મ સફલ થાય છે. તેમનાં વ્રત, તપ, ધર્મ સફલ થાય છે. તેઓ જગતમાં પ્રશંસાને પાત્ર થાય છે, તેઓ મરીને ઉત્તમ દેવલોકમાં ઉપજે છે. મનુષ્ય જન્મ પામ્યાં તો તેમાંથી ઉત્તમ કુળમાં જન્મ લે છે. તેમના ઉપર સંકટો આવી પડે, તો પણ મેરૂ પર્વત જેવા અચળ રહે છે. અને સમુદ્ર જેવા ગંભીર રહે છે. હે ધર્મના આરા-ધક, તમને ઘોર વેદનાઓ થવા માંડે તોપણ તમે વ્યા-કુળ થશો નહીં. આ પુદ્ગલથી જુદોજ આપણો જ્ઞાયક-ભાવ છે તેનો અનુભવ કરો. અને વેદનાઓ થવા માંડે ત્યારે વેદનાઓને જીતનારા ઉત્તમ પુરુષ જે પહેલાં થઈ ગયા છે તેમનું ધ્યાન કરો. હે આત્મા! પહેલાં સાધુ પુરુષોને સિંહ, વાઘ, વગેરે દુષ્ટ જીવોએ પોતાની ડાઢોવડે ચાવી નાખેલાં છતાં પણ તેઓ આરાધનામાંજ લીન હતાં તે હિસાબે જોતાં તમને કેટલી વેદના છે? સુકુમાલસ્વામી, જે અતિ સુકુમાર કોમળ દેહના ધારક, અને તુરતજ દીક્ષા લીધેલી, તેમના પગ એક શિયાળનીએ પોતાનાં બે બચ્ચાં-સાથે ત્રણ રાત્રિ અને ત્રણ દિવસસુધી કરડી ખાધાં અને તેમનું પેટ ફાડયું તે વખત તેમનું મરણ થયું!! એવાં

ઘોર ઉપસર્ગ જેઓએ સહન કરીને, ધીરજ રાખી ઉત્તમ અર્થ સાધ્યો, તેના મુકાબલે તમારી વેદના કેટલી છે ? સુકોશલસ્વામીનું શરીર તેમની માતાના જીવ વાઘેણુ ભક્ષણ કીધું, છતાં તેઓ સમાધીથી ખશ્યાં નથી !! તો તમારે શું વેદના છે ? ભગવાન ગજકુમારસ્વામીનાં સઘળાં શરીરમાં દુષ્ટ વેરી લોકોએ ખીલા ઠોકી દીધા, તોપણુ તેઓએ ઉત્તમાર્થ સાધ્યો !! ત્યારે તમારે કેટલી વેદના છે ? સનત્કુમાર નામના મહામુનિનાં શરીરમાં ખુજલી, જ્વર, ખાંસી, શોષ, તીવ્ર ક્ષુધાની વેદના, વમન, નેત્રશુલ, ઉદરશુલ, વિગેરે અનેક રોગ ઉપજ્યા, તેની ઘોર વેદનાઓ સો વરસ સુધી સામ્યભાવથી ખમી, ધીરજ છોડી નહીં, ત્યારે તમારે કેટલી વેદના છે ? રાણિકપુત્ર ગંગાનદીમાં નાંવમાથી ડુબી ગયો પણુ આરાધનાથી ખશ્યો નથી. તો તમ્હારે કેટલી વેદના છે ! ભદ્રબાહુ નામના મુનિને તીવ્ર ક્ષુધા રોગ ઉપજ્યો હતો, તોપણુ અવમૌદર્ય નામના તપની પ્રતિજ્ઞા લઇ આરાધનાથી ખશ્યા નહીં, તો તમ્હારે કેટલીક વેદના છે ? લલિતઘંટા નામના પ્રસિદ્ધ બત્રીસ મુનીએ કૌસાંબીમાં નદીના પ્રવાહમાં તણાઇ ગયાં છતાં, પણુ આરાધના મરણુ કીધું !! ત્યારે તમારે કેટલીક વેદના છે ? ચંપાનગરીની બાહાર ગંગાકિનારા ઉપર ધર્મઘોષ નામના મુનિ એક મહિનાના ઉપવાસની પ્રતિજ્ઞા કરી તીવ્ર તૃષાની વેદનાથી પ્રાણુ-

ત્યાગ કીધો, તોપણ આરાધનાથી છુટયાં નથી !! તો તમારે કેટલી વેદના છે ? શ્રીદત્ત નામના મુનિને પૂર્વભવના વેરી દેવે પોતાની વિક્રિયાથી શીતની ઘોર વેદનાઓથી વ્યાપી નાખ્યું હતું, તોપણ મુનીએ ક્લેશરહિત થઇને ઉત્તમાર્થ સાધન કીધો તો. તમારે શું વેદના છે ? વૃષભસેન નામના મુનિએ ગરમ શિલા, ગરમ પવન, અને માથાઉપર તપેલાં સુરજનો અગ્નિ જેવો તાપ છતાં, આરાધના ધારણ કીધી, તો તમારે કેટલી વેદના છે ? હેડનગરમાં અગ્નિ નામના રાજપુત્રને કોંચ નામના વેરીએ શક્તિ નામના શસ્ત્રવડે મારી નાખ્યો, તોપણ તેણે આરાધના ધારણ કીધી. ત્યારે તમને કેટલુંક દુઃખ છે ? કાકિંદી નામની નગરીમાં અભયઘોષ નામના મુનીના સમસ્ત શરીરને ચંડવેગ નામના વેરીએ છેદી નાખ્યું, તેની ઘોર વેદનાઓ થઈ, તોપણ તેવામાં તેને ઉત્તમાર્થ સાધ્યો !! તો તમ્હારે કેટલીક વેદના છે ? વિદ્યુચ્ચર નામના ચોરને ડાંસ અને મત્સરોએ કરડી ખાધું, છતાં તેણે સંક્લેશરહિત મરણ કરી ઉત્તમાર્થ સાધ્યો તો તમને કેટલી વેદના છે ? ચિલાતપુત્ર નામના મુનીને પેહેલા ભવના વેરીએ શસ્ત્રવડે ઘાત કીધા, અને તે ઘાવોમાં મોટા મોટા મીડા નાખી, ચાળણી જેવાં ઘણાં છિદ્રો કીધાં, તેથી જે કઠણ વેદના થઇ, તે તેઓએ સમભાવથી ખમીને ઉત્તમાર્થ સાધ્યો, ત્યારે તમારે કેટલીક વેદના છે ? દંડ

નામના મુનીને પૂર્વ ભવના વેરી કોઇ યમુના વક્રે બાણ મારીને વીંધી નાખ્યો, તેની ઘોર વેદનાઓ થઇ, તોપણ સમતાભાવે આરાધના ધારણ કીધી, ત્યારે તમને કેટલી વેદના છે ? કુંભકારકટ નામના નગરમાં અભિનંદનાદિ પાંચસો મુનિ ઘાણીમાં નાખીને પીલાવ્યાં છતાં સમતાભાવથી ખસ્યા નથી !! ચાણિક્ય નામના મુનીને ગાયો બાંધવાનાં ઘરમાં સુબંધ નામના વેરીએ આગ સળગાવી બાળી નાખ્યા, તોપણ તેઓ પ્રાયોપગમન સંન્યાસથી ખસ્યા નહીં !! કુલાલ નામના ગામની બાહરની બાજુએ વૃષભસેન નામના મુનિ સંઘસહિત આવેલાં તેમને રિષ્ટામ નામના વેરીએ આગ સળગાવી બાળી નાખ્યાં, તો પણ તેઓએ વીતરાગતા ધારણ કરીને આરાધના સાચવી !! તો તમ્હારે કેટલીક વેદના છે ? હે આરાધનાના આરાધક, તમે પોતાના દિલમાં વિચાર કરો કે, આટલા બધા મુનિ જેમને કોઇ સહાય નહેતું, એકલા અને ઇલાજ પ્રતિકાર વગરના વૈયાવૃત્યરહિત છતાં પણ ઘોર ઉપસર્ગ આવેલા વખતે નહીં ગભરાતા, બહુ ધીરજથી સમતાભાવે તે સહન કરી આરાધના સાધી, તો અહિયાં તમ્હારે શો ઉપસર્ગ છે ? તમારૂં વૈયાવૃત્ય કરવામાં આટલા બધા સાધર્મી ભાઇયો તત્પર છતાં, તમે શામાટે ક્લેશિત થાઓ છો ? આ ઉપર કહેલા મોટા પુરૂષ થઇ ગયા તેમને કોઇ સહાય હતું નહીં, કોઇ તેમનું વૈયાવૃત્ય કરવા

માટે પણ હતું નહીં, તેમના ઉપર દુષ્ટ વેરીએ ઘોર ઉપસર્ગ કીધા, તેમને અગ્નિ સળગાવી બાળી નાખ્યાં; પર્વત ઉપરથી નીચે ફેંકી દીધાં; શસ્ત્રોવડે ચીરી નાખ્ય; જાનવરોએ ફાડી ખાધાં: પાણીમાં ડુબાવી દીધા; તેમને કુવચનથી ઘોર ઉપદ્રવ કીધા; તોપણ તેઓએ પોતાનો સામ્યભાવ છોડયો નહીં તો તમને કોઈ ઉપસર્ગ આવ્યો નથી; શીત, ઉષ્ણ, વાયુ, વરસાદ ઉપદ્રવ થયો નથી; તમ્હારી પાસે ધર્માત્મા કરૂણાવાન્ ધીરજના ધારક, પરમ હિતોપદેશમાં ઉદ્યમી, વૈયાવૃત્યમાં તત્પર એવાં પુરૂષો હાજર છે. ચાકર નોકર હાજરીમાં તૈયાર છે. ત્યારે હવે આકુલતાનું કારણ શું? એવા અવસરે શિથિલ કેમ થાઓ છો? તમોને રોગની પીડા, અથવા અશક્તિ, ક્ષુધા, તૃષાદિક વેદનાઓ થાય છે, તો તેમાં તમારા પરિણામ લાગવા દેશો નહીં. સાધર્મી ભાઈયોના મોઢામાંથી જિનેંદ્રના વચનનું ઉચ્ચારણ થાય છે તેમાં ધ્યાન રાખો. તેનાથી સમસ્ત વેદનારૂપી વિષનો નાશ થઈ પરિણામ નિર્મળ થશે, ધર્મમાં ઉત્સાહ વધશે; પાપની નિર્જરા થશે; અને કાયરપણું મટી જશે. તમને વેદનાઓ થાય ત્યારે તમે ચારે ગતિઓમાં જે દુઃખ ભોગવ્યું તેની યાદ કરો. આ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતા જીવે કઈ કઈ વેદનાઓ ભોગવી નથી? ઘણી વખતે ભુખની વેદનાથી અને તરસની વેદનાથી પીડા-

ઇને મૂવો છે, ઘણી વખત આગમાં બળીને મૂવો છે, પાણીમાં ડુબીને ઘણી વખત મૂવો છે. ઝેર ખાઇને ઘણી વખત મૂવો છે. ઘણી વખત સિંહ, સર્પ, કુતરાં વિગેરેથી માર્યો ગયો છે, ઉંચાઇથી પડીને કેટલીક વાર મૂવો છે. શસ્ત્રાના ઘાવ ખમીને ઘણીએ વખત મૂવો છે, તે હિસાબે આ દુઃખ કેટલું છે? અને જે દુઃખ નરક તિર્યંચ યોનીમાં દીર્ઘકાળ ભોગવ્યું છે, તેને તો જ્ઞાની ભગવાનજ જાણે છે. અહિયાં હાલ જરાકજ વેદના થોડા વખતસુધીની થઇ છે, તો તેથી અકળાઇને ધીરજ છોડશો નહીં. જે ઘોર વેદનાઓ કર્મના વશથી ચારે ગતિમાં ભોગવી છે, તે કહેવાને કરોડો જીભોથી અસંખ્યાત કાળસુધી કોઇ સમર્થ નથી. નરકમાં દુઃખની જે સામગ્રી છે, તેની જાત આ લોકમાં છે નહીં, તો તે કેવીરીતે બતાવી શકિયે? તે તો ભગવાન જ્ઞાનીજ જાણે છે. જ્યાં પાંચમાં નરકસુધીના ઉષ્ણ બિલોમાં ગરમી તો એટલી ભારે છે, કે મેરૂ પર્વત જેવો લોઢાનો ગોળો છોડિયે, તો જમીન ઉપર પહોચતાંસુધીમાં તેનું પાણી થઇ જાય છે!! અહિયાં તમ્હારે રોગની ગરમી કેટલી છે? પાંચમાં નરકનાં ત્રીજા ભાગમાં, અને છઠ્ઠી સાતમી પૃથ્વીના બિલોમાં, એટલી થંડી છે કે, મેરૂ પર્વત જેવા ગોળાના તે થંડીથી કડે કડકા થઇ જાય છે, એવી વેદના આ જીવે ઘણાં વરસોસુધી ભોગવી છે. અહિયાં મનુષ્ય જન-

મમાં જ્વરાદિક રોગજનિત અને ભૂખ તરસથી ઉપજેલી વેદના, ઉન્હાળાની ગરમીની વેદના, શિયાળાની થંડીની વેદના, શીતજ્વરથી ઉપજેલી વેદના કેટલીક છે? અને તે અલ્પકાળ રેહેવાની છે, ત્યારે તે મમત્વ છોડેલા ધર્માત્મા જીવોએ સમતા રાખી નહીં ખમવી જોઇએ? આ અવસર સમતાભાવથી પરીષહ સહન કરવાનો છે. અને જો કલેશભાવ કરશો, તોપણ કર્મનો ઉદય છોડવાનો નથી. અને જો પાપના ઉદયથી અપઘાત કરીને મરશો, તો નરકમાં અનંતગુણી અસંખ્યાતકાલ વેદના ભોગવશો. પાપના ઉદયથી નારકી જીવોને સ્વભાવસિદ્ધ કરોડો વ્યાધિયો શાસ્વતી છે. નરકની ભૂમિનો સ્પર્શજ કરોડો વીંછીના ડંખથી પણ વધારે વેદના કરનારો છે. નારકી જીવોને ભૂખની વેદના એટલી થાય છે કે સઘળી પૃથ્વી ઉપરનું અન્ન ભક્ષણ કરે તો પણ તેની સમાધાની થતી નથી, જ્યારે ખાવા માટે એક દાણો તો મળતો નથી!! તરસ પણ એટલી બધી હોય છે કે તમામ સમુદ્રોનું પાણી પીવાં મળે તોપણ તે શાંત થાય નહીં અને પીવાને માટે પાણીનું એક ટીપું તો મળે નહીં!! નરકની પૃથ્વીની મૃત્તિકા એટલી દુર્ગંધી છે કે જો પેહેલાં પટલનો એક કણ આ મનુષ્ય લોકમાં આવે તો તેની દુર્ગંધથી અરધા અરધા કોસના પંચેંદ્રી મનુષ્ય અને તિર્યંચ મરણ પામે છે!! અને

બીજા પટલના કણુની દુર્ગંધીથી એક કોસસુધીના માણુસ તિર્યંચ મરણુ પામે છે. એમ પટલે પટલે અર્ધો અર્ધો કોસ વધતાં, સાતમી પૃથ્વીના ઓગણુપચાસમાં પટલની માટીમાં એવી દુર્ગંધિ છે કે તેનો એક કણુ જો અહિયાં આવે તો, તેનાથી સાડા ચોવીસ કોસસુધી પંચેંદ્રી મનુષ્ય અને તિર્યંચ પ્રાણુરહિત થઇ જાય છે!!! એવીજ રીતે નરક-માંના રસ, રૂપ અને શબ્દોના અનુભવનું દુઃખ કહી નહીં શકાય એવું ભયકર છે, તે ફક્ત કેવલી ભગવાનજ જાણે છે. આવાં નારકીનાં દુઃખ જે ભોગવવાં પડે છે, તે શા કારણુથી ભોગવવાં પડે છે તે જિનવાણી બતાવે છે. ઘણો આરંભ કરવાથી, ઘણો પરિગ્રહ રાખવાથી, સાત વ્યસનના સેવવાથી, અભક્ષ ભક્ષણુ કરવાથી, હિંસાદિક પાંચ પાપોમાં તીવ્ર રાગ હોવાથી, નિર્માલ્ય૦ ભક્ષણુથી વગેરે કારણોને લીધે, નારકીનાં દુઃખ ભોગવવાં પડે છે. નારકી જીવોને માનસિક દુઃખનો પાર નથી. નારકી જીવોને શરીરનું દુઃખ, જગાસંબંધી દુઃખ, અરસપરસમાં પીડા દેવાનું દુઃખ, અસુરકુમારે ઉપજાવેલું દુઃખ એટલું બધું છે કે તે કહી શકાતું નથી. નરકમાં આયુષ પૂરું થયા વગર મરણુ આવતું નથી, માટે તે દુઃખ ધ્યાનમાં લાવો. તિર્યંચયોનિમાં જે જે દુઃખ વેઠવું પડે છે તે પણુ કાંઇ ઓછું નથી. તિર્યંચને પરાધીન રહેવું પડે છે. ભૂખ લાગી,

તરસ લાગી, ટાઢ વાઈ, ગરમી લાગી, ચાબકો માર્યો, વધારે ભાર નાંખ્યો, નાક વીંધ્યું, રસીથી બાંધી નાંખ્યું, તોપણ બોલતાં આવડતું નથી. વાચા હોય તો તેથી કોઇને કહીને તેમાંથી નિકળી જવાનો ઉપાય પણ કરે, પણ વાચા નહીં તેથી, જે કાંઇ વેદનાઓ થાય તે ગુપચુપ ખમ્યા વગર છુટકોજ નથી. એક માલિક વેચે એટલે તેના ઘેરથી બીજાને ઘેર જવું. ત્યાં જવું કે નહીં તે કંઇ સ્વાધીન નથી. ચાંડાળને ઘેર, મ્લેચ્છને ઘેર, નિર્દયીને ઘેર પણ રેહેવું જોઇએ. અને બ્રાહ્મણ સરખાને ઘેર પણ રહેવું જોઈએ. કોઇ ચાબકાથી, તો કોઈ લાકડીથી, તો કોઈ લોઢાની અણીથી મારે, કોઈ ખાવાનું નહીં આપે, કોઇ થોડું આપે, અને ભાર વધારે નાખે, એવો જુલમ થાય તોપણ તેનાથી રાજા પાસે જઇ પોકાર કરવાનું સામર્થ્ય નહીં. કોઇને દયા આવે નહીં. કોઇ રક્ષા કરવા આવે નહીં. તેનું નાક ફાટી જાય, ખાંધો સુઝી જાય, પીઠ કપાઇ જાય, તેમાં હજારો જીવડાં પડે, તોપણ તેના ઉપર પથરા જેવા કર્કશ ભાર નાંખ્યોજ જાય. તે ભાર ખેંચી શકે નહીં, તો તેના મર્મસ્થાનમાં ચાબકોના માર, લાકડીના માર, લોઢાની આરીનો માર માર્યાજ કરે. નાક વિગેરે મર્મસ્થાનમાં દોરડું, સાંકળ, ચામડાનો પટ્ટો વિગેરેથી એવું બાંધી નાખે કે, તે હાલીચાલી શકેજ નહીં. એવી તિર્યંચગતિમાં પ્રત્યક્ષ

દુઃખો જુઓ છો, ત્યારે તમને કેટલુંક દુઃખ છે ? જલચર, નભચર, વનચર જીવ એક બીજાને ભક્ષણ કરે છે. છુપાઈ બેઠેલાઓ નિર્બલને સબળ જીવ શોધી શોધીને મારી ખાય છે. શિકારી લોકો, ભીલ લોકો, કોળી લોકો, માછી લોકો જયાં જશે, ત્યાં કોઇ નજરે પડયો કે તરત પકડી લાવી તેને મારશે, ચીરશે, છુંદશે, રાંધશે ભુંજશે. તેના ઉપર દયા કોણ કરવાના છે ? પૂર્વ ભવમાં દયાધર્મ પાળ્યો નહીં, ધનનો લોભી થઇ અનેક છળ કપટ કીધાં, જૂઠું બોલ્યા, તેનું ફળ તિર્યંચયોનિમાં ઉદય આવે છે તેનું ચિંતવન કરો. હવે મનુષ્યયોનિમાં પણ અનેક જાતનું દુઃખ છે. ઇષ્ટનો વિયોગ, અનિષ્ટનો સંયોગ, નિર્ધન હોવું, પરાધીન થવું, બંદીખાને પડવું, અપમાન ખમવું, માર ખાવો, રોગની વેદના ખમવી, વૃદ્ધપણાનું દુઃખ ખમવું, આંધળા, લુલા, બેહરાં, ગુંગા, પંગુ થવું, ભૂખ, તરસ, શીત, ઉષ્ણ, સંતાપ વિગેરે ભોગવવાં, નીચ કુલ, અને નીચ ક્ષેત્રમાં ઉપજવું, અંગ ઉપાંગ બગડી જવાનાં અને સડી જવાનાં, ધાર્યું ખાવાનું નહીં મળવાનું, વિગેરે અનેક પ્રકારનું દુઃખ ભોગવ્યું છે તેનું ચિંતવન કરો. મનુષ્યગતિમાં માનસિક દુઃખ પણ ઘણું છે.

અજ્ઞાનભાવથી અભિમાનકષાયને વશ થઇ, લોકોનાં અપમાન ભર્યાં શબ્દ ખમવાં પડે છે તે ઘણું દુઃખ છે.

દુષ્ટ, નિર્દય, અન્યાયમાર્ગી સાથે સામેલ રહી રાત દહાડો ત્રાસ ભોગવવો, ભયભીત રહેવું તે કાંઇ થોડું દુઃખ છે? આપણા વહાલાં સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર, માલિક, ચાકર જેઓ આપણા ઉપર ઉપકાર કરનારા અને જેમને આપણે પોતાના પ્રાણ કરતાં પ્યારા ગણેલાં, તેમનો વિયોગ થઇ જાય છે; બાળ અવસ્થામાં દીકરી વિધવા થઇ જાય છે; આજીવિકાના સાધનો બગડી જાય છે; છતું ધન લુટાઇ જાય છે; આપણે અતિ નિર્ધન થઇ જઇએ છીયે; પેટ ભરીને અન્ન નથી મળતું; સ્ત્રી દુષ્ટ મળી આવે છે; દીકરો કપૂત નિકળે છે; ભાઇયો તિરસ્કાર કરે છે; ગુણ જાણનારા માલિકનો વિયોગ થઇ જાય છે; આપણી નિંદા થાય છે; આપણને કલંક લાગે છે; વિગેરે અનેક માનસિક દુઃખો ભોગવ્યાં છે. વાસ્તે હે ધીરજવાન્, અહિયાં સન્યાસના અવસરે કિંચિત્ માત્ર ઉપજેલી વેદના તે શા હિસાબમાં છે? કર્મના ઉદયથી મનુષ્ય જન્મમાં પણ આગમાં બળી મુઆ છિયે, સિંહ, વાઘ સર્પ દુષ્ટ હાથી વિગેરેથી પ્રાણ ખોયાં છે. હાથ, પગ, કાન, નાક, છેદાઇ ગયેલાં છે; શુળીએ ચઢાવી દીધેલા છે; આંખો ઉપાડેલી છે; જીભ ખેંચી કાઢેલી છે; પાપકર્મના ઉદયથી એવાં એવાં મનુષ્ય જન્મમાં પણ ઘોર દુઃખ વેઠ્યાં છે. દુષ્ટ વેરીને હાથે લાકડીથી, દોરડાંથી, ચાબકાથી, તરવારથી માર્યા ગયા છો. શસ્ત્રો વડે કપાઇ ગયા છો. લાત, મુકી,

ધબાકા, થાપડો વિગેરે માર પણ પરાધીન થઇ ખમ્યા છે. એ સ્વાધીન થઇ કર્મના ઉદયજનિત દુઃખને સમતાભાવે એક વખત ખમશો તો ફરીથી દુઃખને પાત્ર થશો નહી. સર્વે રોગ તમે ઘણી વખત ભોગવેલાં છે. આ હાલનો રોગ તો તમારે તુરત મટી જશે પણ રોગ વગર આવાં જીર્ણ અને દુષ્ટ કલેવરથી છુટાતું નથી અને દેહ ઉપરની મમતા ઘટતી નથી. તેમજ ધર્મ ઉપર પ્રીતિ પણ વધતી નથી, વાસ્તે રોગજનિત વેદનાઓને પણ ઉપકાર કરનારી છે, એમ સમઝીને હર્ષજ માનો.

હે ધીરજવાન, જે દુઃખ તમે સંસારમાં ભોગવ્યાં છે તેનાં અનંતમાં ભાગનું પણ આ હાલનું દુઃખ નથી. હવે આ અવસરે કાયર થઇ ધર્મને મલીન કેમ કરો છો ? જ્યારે તમે કર્મના સંબંધથી ચારે ગતિમાં ઘોર વેદનાઓ ભોગવી છે તો અહિયાં ધર્મના સંબંધથી તપ, વ્રત, સંયમ ધારણ કરીને થોડીક વેદના ખમવામાં શામાટે ડરો છો ? કર્મને વશ થઇ જે વેદનાઓ અનંતવાર ભોગવી તે વેદના ધર્મની રક્ષા માટે સમતા રાખી એકવાર ભોગવશો તો મોટી નિર્જરા થઇ જશે. હે ધીર, તમે ભય રાખો અથવા ન રાખો, ઇલાજ કરો અથવા ન કરો, પ્રબળ ઉદય આવેલું કર્મ તો રોકાશે નહીંજ. ઇલાજ કરિયે છિયે તે પણ કર્મનો ઉદય મંદ હોય તો કામ કરે છે. પાપનો ઉદય જબરો

હશે તો ઘણી કરામતી દવા બહુ યુક્તિથી આપવા છતાંપણ વેદનાનો નાશ કરી શકશે નહી. જેઓ અસંયમી યોગ્ય અયોગ્યનો વિચાર નહી કરતાં સઘળું ભક્ષણ કરવાવાળા ત્યાગ નેમરહિત રાત દહાડો વેદનાનો પ્રતિકાર કરવામાં પ્રયત્ન કરે છે તોપણ કર્મના પ્રબલ ઉદયને લીધે તેમનો રોગ મટતો નથી, ત્યારે તમે તો સંયમ વ્રત પાળવાવાળા અભક્ષના ત્યાગી છો, અને તમે વેદનાનો પ્રતિકાર કરવા શા માટે અકળાઓ છો ? જુઓ, રાજા જેવાં સાધનો કોને હોય ? મોટાં મોટાં ધન્વંતરી જેવાં વૈદ્ય અને મહાન ચમત્કારી ઔષધિ જેની પાસે અનુકુળ હોય; જેમને ભક્ષ્ય અભક્ષ્ય, યોગ્ય અયોગ્યનો વિચાર નહીં; પોતાનાં સુખને માટે હિંસા કરવાનો અથવા મહાન આરંભ કરવાનો જેમને ડર નહીં, અને દયા નહીં, એટલું બધું કરતાં પણ કર્મના ઉદયથી ઉપજેલી વેદનાઓ મટતી નથી; અને અંતે હાયહાયના પોકાર કરતાં પ્રાણ છોડવા પડે છે !! તો પછી તમે તો, ત્યાગી, વ્રતી, અને તમારા વૈયાવૃત્ય કરનારા દયાવાન છે, તો તમારો રોગ કેમ મટે ? વાસ્તે સમસ્ત વેદનાનો ઉપશમ કરવાવાળું એક શ્રીજીનેંદ્ર ભગવાનનું વચનરૂપી ઔષધ ગ્રહણ કરી સામ્યભાવરૂપી અભેદ બખતર ધારણ કરો, અને પૂર્વ કર્મના ઉદયથી આવેલાં દુઃખને સમતાભાવે સહન કરો, એટલે અશુભ-

કર્મની નિર્જરા થઇ જશે અને નવીન કર્મનો બંધ થશે નહીં. મરણ તો એક શરીરમાં એક વખત થવાનું છેજ, પણ સંયમ સહિત મરણ પામવાનો અવસર તો હાલજ મળ્યો છે. માટે બહુ હર્ષથી મરણ કરો. એટલે અનેક જન્મ ધારણ કરીને ફરીફરીથી મરણ કરવું નહીં પડે. હવે થોડુંક જીવવામાટે આર્ત પરિણામી થઇ ધર્મ છોડશો નહીં. અશુભ-કર્મના ઉદયને રોકવા માટે ઇંદ્રાદિક સાથે સઘળાં દેવ પણ સમર્થ નથી, ત્યારે આ અલ્પ શક્તીવાળા કેવી રીતે રોકી શકશો? જે વૃક્ષને ભાંગવા માટે મ્હોટો હાથી પણ સમર્થ નથી તે વૃક્ષને હીન દુર્બળ સસલો કેમ ભાંગી શકે? જે નદીના પ્રબળ પ્રવાહમાં મહાન દેહવાલો અને મહાન શક્તિવાળો ગજેંદ્ર તણાઇ જાય તે પ્રવાહમાં સસલો તણાઇ જાય તેમાં આશ્ચર્ય શું? જે કર્મના ઉદયને તીર્થંકર ચક્રવર્તી નારાયણ બલભદ્ર અને દેવો સહિત ઇંદ્ર પણ રોકવાને સમર્થ થયા નહીં તે કર્મને રોકવાને બીજાં કોણ સમર્થ હોય? વાસ્તે કર્મના ઉદયને અરોક સમજીને અસાતાનાં ઉદયમાં ક્લેશિત થશો નહીં. શૂરપણું રાખો, સમતાભાવે કર્મની નિર્જરા કરો, કર્મના ઉદયથી દુઃખી થશો, રડવા માંડશો, વિલાપ કરશો, દીનતા બતાવશો, તોપણ વેદના મટશે નહીં, અને ઘટશે, પણ સામી વધારેજ થશે, અને ધર્મ,-વ્રત, સંયમ, યશ નષ્ટ થઇ આર્તધ્યાનથી ઘોર

દુઃખ ઉપજાવનારા તિર્યંચમાં જઇ ઉપજશો, એમાં શંકા નથી.

અસાતાના ઉદય વખતે સુખને માટે રોવું, વિલાપ કરવો, હીનતા બતાવવી તે સર્વે તેલમાટે રેતી પીલવા જેવું અથવા ઘી માટે પાણી વલોવવા જેવું છે, અથવા ચોખા માટે ભુસાને ખોદવા જેવું છે. તેનાથી કંઇ મળવાનું તો નહીંજ પણ ખેદ થવાનો; અને આગળમાટે તીવ્ર કર્મ બંધ થવાનું નિમિત્ત બને છે. જેમ કોઇ પુરુષે અજ્ઞાનભાવથી પૂર્વ અવસ્થામાં કોઇપાસે ધન કરજ લઇ ભોગવ્યું, હવે તેની મુદત પૂરી થવાથી તે આવીને પાછું માંગવામાંડે ત્યારે જે ન્યાયમાર્ગી છે તે તો હર્ષ માનીને ઋણ ચુકાવે છે. અને આપણા માથાનો ભાર ઉતર્યો એમ માનીને સુખી થાય છે, તેમજ ધર્મના ધારક પુરૂષ પોતાના કર્મના ઉદયથી આવેલા રોગ, દરિદ્રપણું, ઉપસર્ગ, પરીષહને ભોગવીને ઋણમાંથી છુટાં થયાં એમ સમઝીને સુખી થાય છે. તે એમ માને છે કે, હાલ મારાં પૂર્વે કીધેલાં કર્મ ઉદય આવ્યા છે, તે સારી વખતમાં આવ્યા છે, તો મારી પાસે જ્ઞાનરૂપી ધન સારીપેઠે છે; ભગવાન પંચપરમેષ્ઠીનું શરણ છે; અને સાધર્મિયોની સહાય છે, તેથી ઋણ સહજ વાળી નાંખીશ અને માથાનો ભાર ઉતારીને નિરાકુળ થઇ સુખી થઇશ. આપણા કષાયોવડે ઉપજાવેલું કર્મ એવું બલવાન

છે કે તે ઋદ્ધીનું, વિદ્યાનું, બંધુવર્ગનું, ધનસંપદાનું, શરીરનું, મિત્રનું, દેવદાનવાદિકની સહાયનું, સર્વે બળ એક પલકમાં નષ્ટ કરે છે. કર્મરૂપી ઋણ છુટતું નથી. રોગ, શોક, જીવવું મરવું બીજા કોઇને ઉદય નહીં આવ્યા હોય અને તનેજ ઉદય આવ્યાં હોય તો દુઃખ કરવું વાજબી છે. પણ ક્ષુધા, તૃષા રોગ, વિયોગ, જન્મ જરા, મરણ કયા સંસારીજીવને ઉદય નથી આવ્યાં ? અને તે-તેનાથી કયા જીવને ત્રાસ થયો નથી ? તમામ સંસારી જીવોને ઉદય આવેલા છે. સમસ્ત સંસારી જીવ મરણ પામે છે. ચારે ગતિમાં કર્મનો ઉદય આવે છે, માટે જે પૂર્વ અવસ્થામાં બંધ કીધેલાં છે તેના ઉદયમાં અકળામણ મૂકી દઇ ધીરજ ધારણ કરો. અને સમતાભાવે કર્મનો વિજય કરો. સમસ્ત દુઃખ જીતવાના અવસરે હવે ખેદ શા માટે કરો છો ? સમ્યગ્દષ્ટી તો જન્મથી સમાધિમરણનીજ ઇચ્છા રાખે છે. હવે આ ઘડી સોનાની છે. આ અવસર ઘણો હર્ષ કરવા જેવો છે. એવા ઉત્સાહના અવસરે વિષાદ રાખવો વાજબી નથી. આ અવસર ચુકવાથી ફરીથી અનંતકાળમાં નહીં મળશે. શ્રીભગવાન અરિહંત સિદ્ધ આચાર્યાદિક પરમેષ્ટીની અને સાધર્મિયોની સાક્ષીથી જે વ્રત ત્યાગ ગ્રહણ કીધાં છે, તેનો ભંગ કરવાથી પરમેષ્ટીથી પરાઙ્મુખતા થઇ સંપૂર્ણ ધર્મનો લોપ થયો; ધર્મને દૂષણ

લગાડયું; ધર્મના માર્ગિયોની વિરાધના થઇ. આપણા બન્ને લોક ભ્રષ્ટ કીધાં અને મરણ તો અવશ્ય આવવાનુજ છે. મરણ અને દુ:ખ તો વ્રત સંયમ ભંગ કીધાથી પણ દુર થવાના નથી. જે કામ રાજા અને પંચોની સાક્ષીથી કબુલ કીધેલાં તેનો લોપ કરવાથી તેને ભારે દંડ ખમવો પડે છે. ને વળી લોકમાં તેનો ધિક્કાર તિરસ્કાર થાય છે અને તે પરભવમાં અનંતકાળ સુધી અનંત જન્મમરણ, રોગ, શોક, વિયોગને પાત્ર થશે. ત્યાગ કરીને તેનો ભંગ કરવો તે મોટો અપરાધ છે. જેણે ત્યાગ નથી કીધો તે તો અનાદિનો સંસારી છેજ, તેને તો ત્યાગ સંયમ વ્રત મળ્યાંજ નથી પણ જે ત્યાગ કરીને વ્રત, સંયમ સંન્યાસ બગાડે છે તેને ધર્મવાસના થવી અનંતાનંત કાળમાં દુર્લભ છે.

ખાવાવિષે અતિ લોલુપતા રાખવી તે બહુ નિંદ્ય છે જે ઉત્તમ પુરૂષો છે તે તો ક્ષુધા વેદનીને પ્રાણાપહારિણી જાણીને તે મટાડવા માટેજ આહાર કરે છે, તો પણ તે માટે તેમને બહુ શરમભરેલું લાગે છે. આહારની કથા દુર્ધ્યાન કરનારી છે, એમ જાણીને તે કરવાનો ત્યાગ કરે છે. આ અસ્થિ માંસમય દેહ આહારવગર રહી શકે નહી અને દેહવગર તપ, વ્રત, સંયમરૂપી રત્નત્રય માર્ગ પળે નહીં તેથી રત્નત્રયનું રક્ષણ થવા માટે સરસ, નીરસ, જેવું વખતે મળે તેવું નિર્દોષ ભોજન કરીને પેટનો ખાડો પુરે છે. રસના-

ઇંદ્રિયની લંપટતામાં બિલકુલ લુબ્ધ થતાં નથી. મનુષ્ય-જન્મની સફલતા તો ખાવાની લંપટતા જીતવાથીજ છે. તિર્યંચગતિમાં તો આહારની લંપટતાને લીધે બળવાન પ્રાણી હોય તે નિર્બળને મારીને ખાય જાય છે. આહારની ગૃદ્ધીને લીધે મા પોતાના બચ્ચાને ખાઇ જાય છે. મનુષ્યગતિમાં પણ નીચા ઉંચા જાતનાં ભેદ જે પડેલા છે, તે ભોજનના નિમિત્તથીજ છે. આ લોકમાં જેટલાં નિંદ્ય આચરણો છે તેટલાં ભોજન માટે વિચાર નહીં કરનારાનેજ છે. જેમને ભોજન વિષે લંપટતા નથી તેઓ નિર્મળ છે, વાંછારહિત છે. આહારના લંપટી ઘણો આરંભ કરે છે, પોતાને ખાવા માટે બાગબગીચો બનાવે છે, તેમાં કરોડો ત્રસ જીવોનો ઘાત થાય છે. મહાન પાપની અનુમોદના કરે છે. અભક્ષ ભક્ષણ કરે છે. અસત્ય વચન, હિંસાકારક વચન, આહારનો લંપટી બોલે છે. આહારનો લંપટી સારૂં ખાવાનું મળવા માટે ચોરી કરે છે, કુશીળ સેવન કરે છે. ધન પરિગ્રહમાં બહુ મૂર્છા રાખે છે, બીજાં લોકોને મારીને, જુઠું બોલીને, ચોરી કરીને પણ મીઠાં ભોજન વાસ્તે ધનસંગ્રહ કરે છે; મીઠાં ભોજન માટે ક્રોધ કરે છે; ગર્વ કરે છે; છળકપટ કરે છે; ચોરી કરે છે; કુળક્રમ મૂકી દે છે; નીચી જાતમાં સામેલ થયા છે; નીચ જાતના મદ્યમાંસ ખાવવાળાની ચાકરી નોકરી કરવા માંડે છે. ભોજનનો

લંપટી લાજ મૂકી દે છે. પોતાની ઉંચી, જાત, ઉંચું કુળ, ઉંચો આચાર, ઉંચો મોભો દેખતો નથી. એમ સ્વાદિષ્ટ ભોજન જોઈ મન બગાડી દે છે. આપણા ઘેરમાં ધન છતાં અને સારૂં ભોજન મળતાં છતાંબી નીચ, શુદ્ર, મ્લેચ્છ, મુસલમાનને ઘેર જઈ ખાઇ આવે છે. ભોજનનો લંપટી બજારમાં હલકા લોકોએ બનવેલું જેને મ્લેચ્છ મુસલમાનાદિક સ્પર્શ કરે છે, વેચે છે એવું ખરાબ ખાવાનું વેચાતું લઈને ખાય છે. ભોજનના લંપટીથી તપશ્ચરણ, જ્ઞાનાભ્યાસ, શ્રદ્ધાન આચરણ શીલ સંયમ કઇ બનતું નથી. અને જે થોડું ઘણું કરતો હોય તે પણ મૂકી દે છે. અભક્ષ્ય, એઠું, માંસાદિક ખાવામાં આસક્ત થઇ જાય છે. અયોગ્ય સોબત, અને અયોગ્ય આચરણથી, આપણા કુળક્રમને બગાડી દે છે. અપમાન થતું હોય તેને ગણતો નથી. જિહ્વા ઇંદ્રિયની લંપટતા કયા કયા અનર્થ કરતી નથી? જોઇને ખાવું, તપાસીને ખાવું તે આહારના લંપટીને હોયજ નહીં. આ આહાર કેવો છે? કયાંથી આવ્યો? એવો વિચાર આહારના લંપટીને હોતો નથી. આહારના લંપટીની બુદ્ધિ તીક્ષ્ણ હોય તો તે મંદ થઈ જાય છે, અને વિપરીત થઇ જાય છે. તે સુમાર્ગ છોડી કુમાર્ગમાં પ્રવીણ થઈ જાય છે, ધર્મથી પરાઙ્મુખ થઇ જાય છે, તે નજરે દેખિયે છીયે.

કેટલાએ પુરૂષ અનેક શાસ્ત્ર ભણેલાં છે અને તે વાંચીને

ઘણાએકને શુભમાર્ગનો ઉપદેશ દે છે, અને ઘણા દિવસોથી સિદ્ધાંત સાંભળે છે, તોપણ તેને સત્યાર્થ શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન, આચરણ નથી થતું અને વિપરીત માર્ગ છુટતો નથી. તે બધું અન્યાય અને અભક્ષ્ય ભોજન કરવાનુંજ ફળ છે. મુનીશ્વરને તો આહારની શુદ્ધિ એજ પ્રધાન છે. અને શ્રાવકોને પણ બુદ્ધિની શુદ્ધતા થવા માટે આહારની શુદ્ધિજ એક કારણ છે. આહારના લંપટીને યોગ્ય અયોગ્ય વિચાર કરવાની, આંખેથી જોવાની અને તપાસવાની સ્થિરતા હોતી નથી. ઉતાવળો થઇ ઝટકરીને ખાઇ નાખે છે. જિહ્વાનો લંપટી માન સન્માન સત્કાર પોતાનું ઉંચાપણું નહી જોતાં મીઠું ખાવાનું મળે ત્યાં મ્હોટો લાભ થયો એમ ગણે છે. ભોજનનો લંપટી મિષ્ટાન્ન ખવડાવનારને સ્વાધીન થઇ જાય છે અને માતાપિતાનો તથા ગુરૂનો ઉપકાર ભૂલી જઇ તેમના વિરૂદ્ધ થઇ જાય છે. ભોજનના લંપટીનો વિનય તો તેની સ્ત્રી અને તેનાં છોકરાં પણ રાખતા નથી. ભોજનના લંપટીને ધર્મનું શ્રદ્ધાન પણ હોતું નથી કારણ સમ્યગ્દૃષ્ટી તો આત્મિક સુખને સુખ જાણે છે; તેને ઇંદ્રિયોના વિષયજનિત સુખમાં અત્યંત અરૂચિ હોય છે જેણે સુંદર ભોજનમાંજ સુખ દેખ્યું તે તો વિપરીત જ્ઞાની મિથ્યાદૃષ્ટી સમજવો. જીવ્હાલંપટ માણસ ઊંચા કુળનો હોય અને મહા અભિમાની હોય તોપણ ખાવામાટે નીચા પણ માણસનાં વખાણ કરે છે. ભોજનના લંપટી હીન થઇ પારકાનું

ગાઢું જોયા કરે છે, યાચના કરે છે, નહીં કરવા યોગ્ય કામ કરે છે. ફક્ત એક ભોજનની ચાહનાથી શાલિમચ્છ સાતમાં નરકે ગયો; અને અનેક જંતુઓને ભક્ષણ કરનારો મહામચ્છ પહેલાં નરકે ગયો. જુઓ, સુભૂમ નામનો ચક્રવર્તી દેવોએ આપેલાં દશાંગ ભોગોથી તૃપ્ત નહીં થયો અને કોઇ પરદેશીએ લાવેલું ફળ ખાઇને કુટુંબસાથે સમુદ્રમાં ડુબી મુવો. અને મરીને સાતમે નરકે ગયો, ત્યારે બીજાઓની તો વાતજ જશી ? તમને આવું જીનેંદ્રના વચનરૂપી અમૃત પીને પણ આહારમાં અને રસવાન ભોજનમાં ગૃદ્ધિતા મટી નહીં તો એમ સમજવું જે તમને હજી અસંખ્યાત કાલસુધી સંસારમાં ભ્રમવાનું અને ક્ષુધા, તૃષા, રોગ, વિયોગ, જન્મમરણ, અનંતવાર ભોગવવાનું બાકી છે. તમે એમ ધારતા હશો હું સારાસારા ભોજન કરીને અને થંડા થંડા પીણા પીને તૃષ્ણા મટાડી તૃપ્ત થઇશ, પણ આહારથી કદી તૃપ્તિ થશે એમ સમજશો નહીં. ક્ષુધા તૃષાની વેદના તો અસાતાકર્મનો નાશ થવાથીજ મટશે, ખા ખા કરવાથી મટશે નહીં. ખા ખા કરવાથી તો લાલચ વધારે વધારે વધશે. જેમ બળતણ નાખવાથી અગ્નિની તૃપ્તિ થવાની નથી. અને નદિયોથી સમુદ્ર તૃપ્ત થવાનો નથી, તેમજ ખાવાથી ભૂખની તૃપ્તિ થવાની નથી. લાભાંતરાયના અત્યંત ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થયેલો અને અત્યંત બળ, વીર્ય, તેજ કાંતિને આપનારો માનસિક

આહાર અસંખ્યાત કાળ સુધી સ્વર્ગમાં ઇંદ્ર અહમિંદ્રે ભોગવ્યો છતાં પણ ક્ષુધા વેદનાના અભાવરૂપી તૃપ્તિ તેમને ન થઇ. તેમજ ચક્રવર્તી નારાયણ, બળીભદ્ર, પ્રતિનારાયણ, અને ભોગભૂમિના મનુષ્યાદિકોને લાભાંતરાય ભોગાંતરાયના અત્યંત ક્ષયોપશમથી મળેલો દિવ્ય આહાર ઘણાં વર્ષોસુધી ભોગવ્યાં છતાં પણ તેમની ક્ષુધા વેદના દૂર નહીં થઇ, તો તમ્હારે કિંચિત્ માત્ર અન્નાદિક ભક્ષણ કરવાથી તૃપ્તિ કેવી રીતે થશે ? માટે ધીરજ રાખી આહારની વાંછા જીતવા માટે પ્રયત્ન કરો. હવે તમે કેટલુંક ખાવાના છો ? અને તેનો સ્વાદ પણ કેટલાક વખતસુધી રેહેવાનો છો ? જીભઉપર મુકિયે તેટલો વખતસુધી સ્વાદ છે. ગળી ગયા એટલે સ્વાદ બંદ થયો. ફક્ત તૃષ્ણા માત્ર વધારે વધારે વધે છે. સઘળી જાતના આહાર તમે અનાદિકાળથી ભક્ષણ કીધા છે તોપણ તૃપ્તિ ન થઇ. હવે કંઠમાં પ્રાણ આવી પહોંચ્યો છે. એવે વખતે કંચિત્ આહારથી તૃપ્તિ કેમ થશે ? વાસ્તે દ્રઢતા રાખી પોતાનું આત્મહિત જાળવો. જગતમાં એવો કોઈ આહાર બાકી નથી જે મેં નથી ચાખ્યો. જયારે સંપૂર્ણ સમુદ્રનું જળ પીને તૃપ્તિ ન થઇ તો તેનું એક ટીપું ચાટવાથી તૃપ્તિ કેમ થશે ? પૂર્વ અવસ્થામાં રાતદહાડો આહારને માટે દુઃખ વેઠીને આયુષ્ય પૂરાં કર્યાં છે. જુઓ, ઘણા વખતસુધી આહારના સ્વાદની વાંછા રહે તે દુઃખ; પછી

આહારની જોગવાઇ મેળવવા માટે વ્યાપાર, ચાકરી, મજૂરી, વિગેરે કરી ધન ઉપાર્જન કરવું તે દુઃખ; આહાર માટે પરાધીન થવું, દીનતા રાખવી તે પણ દુઃખજ, ધન ખરચાય તે પણ દુઃખ, આહાર વાસ્તે સ્ત્રીને પુત્રને સ્વાધીન થઇ રેહેવું તે પણ દુઃખજ. આહાર તૈયાર કરવા માટે જે આરંભ કરવો પડે તે દુઃખજ; આહાર તૈયાર થાય અને ખાવા મળે ત્યારસુધી તેની વાંછા કરતાં બેસવું તે પણ દુઃખજ; આહાર લીધા પછી તે પચે ત્યારસુધી પણ દુઃખ; કોઇ રસાદિક સામગ્રી નહીં હોય તે લાવવામાટે તસ્દી લેવી પડે તે એક દુઃખ; આપણી ઇચ્છા મુજબ નહીં મળે તે પણ દુઃખ; જ્યારે મિષ્ટ ભોજન મળે ત્યારે ખાટાની લાલસા થાય, તીખાંની લાલસા થાય, તે મળે તો વળી પાછી મીઠાંની લાલસા થાય, એમ વારે ઘડિયે અનેક લાલસાઓ થવાનીજ અને લાલસા મટી નથી ત્યાં સુખ શેનું ? જીભને સ્પર્શ થયો તેટલાજ વખતસુધી તેનો સ્વાદ, જીભની નીચે ઉતર્યા પછી કંઇ સ્વાદ છે નહીં. મન વાંછિત ઉત્કૃષ્ટ આહાર હોય તો પણ એક ક્ષણમાત્ર જીભને અડેલો છે ત્યારસુધી તેનો સ્વાદ છે; જીભને ઓળંગીને ગયો કે સ્વાદ બંધ થયો, અને જીભને અડકયો નથી ત્યારસુધી પણ સ્વાદ નથી. એક પલકમાત્ર આહારના સ્પર્શનો સ્વાદ છે, તેટલામાટે ઘોર દુર્ધ્યાન કરવાં પડે છે, અને મહાન સંકટો વેઠવાં પડે છે. ભોજન કર્યા પછી પણ વાંછારહિત થતો નથી.

હવે એવાં દુઃખ આપનારા આહારનો ત્યાગ કરવાનો અવસર આવ્યો છે. આ અવસરને મહાન દુર્લભ અને અક્ષય નિધાનના લાભસમાન સમજીને આહારના સ્વાદમાટે વિરક્ત થાઓ. અહિયાં જો દઢ પરિણામથી આહારમાં વિરક્ત થશો તો સ્વર્ગલોકમાં જઈ ઉપજશો. અને ત્યાં હજારો વરસસુધી ક્ષુધા વેદના થશેજ નહીં, જ્યાં જેટલાં સાગર પ્રમાણ આયુ હોય ત્યાં તેટલાં હજાર વરસુધી તો ભોજનની ઇચ્છાજ ઉપજતી નથી. અને પછી કિંચિત ઇચ્છા થઈ તો કંઠમાંથી અમૃત પરમાણું એવાં દ્રવે છે કે એક ક્ષણમાત્રમાં તેની ઇચ્છાનો અભાવ થઇ જાય છે !! આ સઘળો પ્રભાવ અસંખ્યાત વર્ષોસુધી ક્ષુધા વેદના નષ્ટ થવા માટે પૂર્વ ભવમાં આહારની લાલસા છોડી અનશન તપ, અવમોદર્ય તપ, રસપરિત્યાગ તપ કરવાનો છે. આ મનુષ્ય અને તિર્યંચગતિમાં ક્ષુધા, તૃષા, રોગાદિકનું જે ઘોર દુઃખ અનંતકાળથી ભોગવ્યું છે તે સર્વે આહારની લંપટતાનું ફળ છે. જ્યારે આહારની લંપટતા છોડી ત્યારે ક્ષુધાદિ વેદનારહિત અને કવલાહારરહિત દિવ્ય દેહ થાય છે. હવે જો આ વેદનાથી દુઃખી થયાં છો તો આહારનો ત્યાગ કરવામાં નિશ્ચય રાખો, એટલે થોડા વખતમાં વેદનારહિત કલ્પવાસી દેવોમાં જઈ ઉપજશો. એમ ઘણાએ આહાર કર્યો કરશો તોપણ વેદનારહિત થવાના નથી. સરવે દુઃખનું

મૂળ કારણ આ જીવને એક શરીરનું મમત્વ છે. એની મમતાથી તેની રક્ષા કરવામાટે અનંતાનંત કાળસુધી દુઃખ ભોગવ્યાં છે. ક્ષુધા, તૃષ્ણા, રોગદિક પરીષહોના જેટલાં દુઃખ છે તે સરવે ફકત શરીરની મમતાથીજ છે. જે મહંત પુરૂષોએ દેહની મમતા છોડી છે તેમને અસ્થિ, માંસ, ચર્મમય મહા દુર્ગંધ અને રોગોથી ભરેલો દેહ ધારણ કરવો પડતો નથી. તેમને જ્યાર સુધી સંસાર છુટયો નથી ત્યાર સુધી ઇંદ્રાદિક દેવોનો દિવ્ય દેહ પ્રાપ્ત થાય છે. અને પછી શીલ સંયમાદિ સામગ્રી મળીને તેઓ નિર્વાણપદને પામે છે. જો દેહની વેદનાથી દુઃખી થયા હો તો તુરતજ દેહની મમતા મૂકી દો, એટલે દેહ ધારવો પડશે નહી અને આહારની ચાહથી દુઃખી થયા હો તો આહારનો ત્યાગ કરો, એટલે ફરીથી ક્ષુધા તૃષાની વેદનાજ થશે નહીં ક્રમેક્રમે દેહને એવી રીતે કૃશ કરો કે જેથી વાત, પિત્ત, કફના વિકાર મંદ થતા જાય, પરિણામોમાં શુદ્ધતા વધતી જાય. જેવી રીતે પ્રથમ કહી ગયા છિયે તેવા ક્રમથી આહારનો ત્યાગ કરીને શક્તિ મુજબ પાણીનો પણ ત્યાગ કરવો. અંતકાળમાં શક્તિ રહે ત્યાર સુધી પંચ નમસ્કાર મંત્ર તથા બાર અનુપ્રેક્ષાને યાદ કરતાં રહેવું, અને જો શક્તિ ઘટી જાય તો ફક્ત અરિહંત નામનું અથવા સિદ્ધ નામનુંજ ધ્યાન કરવું. બીલકુલ શક્તિ ન હોય ત્યારે નજીક બેઠેલાં ધર્મમા વાત્સ-

ત્થ અંગના ધારક અને સ્થિતિકરણમાં સાવધાન રહેનારા-ઓએ હમેશ ચાર આરાધના અને પંચ નમોકાર એવા મધુર સ્વરથી અને બહુ ધીરજથી તેને સંભળાવે કે, જેથી આરાધકના અશક્ત થયેલાં શરીરને અને મગજને તે શબ્દોથી ત્રાસ થાય નહીં; અને તે સાંભળવામાં તેનું ચિત્ત લાગે. ઘણાં માણસો ભેગાં થઈ ગડબડ મચાવે નહીં. એક પછી એક સાધર્મી માણસ ક્રમથી ધર્મ સંભળાવે. અને ભગવાનનું નામ યાદ કરાવે. આરાધકની પાસે ઘણાં લોકો ભેગાં થવા નહીં દેવાં. તેમજ સંસારી મમત્વ અને મોહ વધારનારી વાતો કરનારાઓને પણ પાસે આવવાં નહી દેવાં. પંચ નમોકાર અને ચાર શરણા વિગેરે વીતરાગ કથા શિવાય બીજું કંઈ તેના નજીક કરવું નહીં. બે ચાર માણસ ધર્મ જાણનારા શિવાય બીજાંનો સમાગમ ત્યાં નહીં રહેવો જોઈએ. આરાધકે સલ્લેખનાના પાંચ અતિચાર છોડવા જોઈએ. તે પાંચ અતિચાર જાણવા માટે સૂત્ર કહે છે—

जीवितमरणाशंसे भयमित्रस्मृतिनिदाननामानः ॥
सल्लेखनातिचाराः पंचजिनेंद्रैः समादिष्टाः ॥

અર્થ:—સલેખના કરીને જો જીવવાની ઇચ્છા રાખે કે બે દહાડા જીવું તો મારૂં તો તે એક જીવિતાશંસા નામનો અતિચાર છે. અને જો મરવાની ઇચ્છા રાખે કે હવે મરણ આવે તો સારૂં, તો તે એક બીજો અતિચાર મરણા-

શંસા નામનો છે. મરણ વખતે કેવું દુઃખ થશે? તે કેમ સહન થશે એમ ભય રાખવો તે ભય નામનો ત્રીજો અતિચાર છે. આપણા સ્વજન સ્ત્રી પુત્ર, પુત્રી, મિત્રોને યાદ કરવાં તે મિત્રસ્મૃતિ નામનો ચોથો અતિચાર છે. અને આગળનાં ભવમાં વિષયભોગની અથવા સ્વર્ગાદિકની વાંછા કરવી તે નિદાન નામનો પાંચમો અતિચાર છે. એવા પાંચ અતિચાર સલ્લેખનાના જિનેંદ્ર ભગવાને કહ્યાં છે.

સલ્લેખના મરણમાં સર્વે ત્યાગ કરીને ફકત આપણા જ્ઞાયકભાવનું અવલંબન કરવાનું છે. અને સમસ્ત દેહાદિકથી મમતા છોડી દઈ સંન્યાસ ધારણ કીધો ને વળી પછી જીવવાની, મરવાની વાંછા કરવી, બીક રાખવી, મિત્રોમાં અનુરાગ કરવો, આગળનાં ભવમાં સુખની વાંછા કરવી તેનાથી પરિણામની ઉજ્વળતા બગડી જઈ રાગ દ્વેષ મોહ વધારવાના પરિણામ થવાના છે, તેથી તેને સલ્લેખનાને મેલાં કરનારાં અતિચાર કહેલા છે.

નિર્દોષ આરાધનાના ધારણથી ગૃહસ્થ સ્વર્ગલોકમાં મહર્દ્ધિક દેવ થાય છે તેનું વર્ણન કર્યું. હવે સંયમ ધારણ કરીને નિઃશ્રેયસ એટલે નિર્વાણ પ્રાપ્તિ તેને થાય છે, તે નિઃશ્રેયસનું સ્વરૂપ બતાવવાને સૂત્ર કહે છે—

निःश्रेयसमभ्युदयं निस्तीरं दुस्तरं सुखाम्बुनिधिं ॥
निःपिबति पीतधर्मा सर्वैर्दुःखैरनालीढः ॥ १३० ॥

અર્થઃ—એવી રીતે જે સમ્યગ્દ્રષ્ટીજીવ સલ્લેખના સહિત બાર વ્રત ધારણ કરે છે, તે જિનેંદ્રના ધર્મરૂપી અમૃતનું આશન કરીને તૃપ્ત થઇ રહે છે, વાસ્તે જે પીતધર્મા એટલે ધર્મ આચરણ કરનારો ધર્માત્મા શ્રાવક છે, તે અભ્યુદય એટલે સ્વર્ગમાંનું મહર્દ્ધિકપણું અસંખ્યાત કાળસુધી ભોગવીને પછી મનુષ્યભવમાં ઉત્તમ રાજ્યાદિક વૈભવ પામીને પછી સંસાર દેહ ભોગોથી વિરક્ત થઇ શુદ્ધ સંયમ અંગિકાર કરે છે; અને પછી નિઃશ્રેયસ એટલે નિર્વાણપદને નિઃપિબતિ એટલે આસ્વાદે છે, અનુભવ કરે છે. તે નિઃશ્રેયસ કેવું છે? નિસ્તીર એટલે તીરરહિત અંતરહિત છે. વળી દુસ્તર છે, એટલે જેનો પાર નથી. સુખનો સમુદ્ર છે, એવું નિર્વાણસુખ સંપૂર્ણ દુઃખોથી અલગ થઇને તે ભોગવે છે.

વળી પણ તે નિઃશ્રેયસનું સ્વરૂપ કહે છે.

जन्मजरामयमरणैः शोकैर्दुखैर्भयैश्च परिमुक्तं ॥
निर्वाणं शुद्धसुखं निःश्रेयसमिष्यते नित्यं ॥

અર્થઃ—જે જન્મ, જરા, રોગ, મરણ, શોક, દુઃખ ભયથકી રહિત છે. અને નિત્ય અવિનાશી, કેવળ શુદ્ધ સુખસ્વરૂપ છે, તેને નિર્વાણ અથવા નિઃશ્રેયસ કહે છે, તેજ ઇષ્ટ છે. વળી નિશ્રેયસનું સ્વરૂપ કહે છે—

विद्यादर्शनशक्तिस्वास्थ्यप्रल्हादतृप्तिशुद्धियुजः ॥
निरतिशयानिरवधयो निःश्रेयसमावसंति सुखं ॥

અર્થ:—વિદ્યા એટલે કેવલજ્ઞાન, દર્શન એટલે અનંત દર્શન, શક્તિ એટલે અનંતવીર્ય, સ્વાસ્થ્ય એટલે પરમ વીતરાગતા, પ્રલ્હાદ એટલે અનંતસુખ, તૃપ્તિ એટલે વિષયોવિષે નિર્વાંછકતા, શુદ્ધિ એટલે દ્રવ્યકર્મ ભાવકર્મોથી રહિત થવું એનાથી આત્મસંબંધને પ્રાપ્ત થયાં. અને નિરતિશયા એટલે જ્ઞાનાદિક પૂર્વોક્ત ગુણોની હીનાધિકતારહિત અને નિરવધયઃ એટલે કાલની મર્યાદારહિત થયેલ. નિઃશ્રેયસ એટલે નિર્વાણમાં સુખેથી વસે છે. વળી નિઃશ્રેયસનું સ્વરૂપ કહે છે—

काले कल्पशतेपि च गते शिवानां न विक्रिया लक्ष्या ॥
उत्पातो पि यदि स्यात् त्रिलोकसंभ्रांति करणपटुः ॥

અર્થ:—અનંતાનંત કલ્પકાલ વ્યતીત થઈ જાય તો પણ મુક્ત જીવોના સ્વરૂપનો અન્યથા ભાવ થતો નથી તેમજ ત્રણલોકમાં સંભ્રમ કરવાને સમર્થ એવો કોઇ ઉત્પાત થાય તોપણ સિદ્ધ જીવોને વિકાર થતો નથી.

વળી સિદ્ધોનું સ્વરૂપ કહે છે—

निःश्रेयसमधिपन्नास्त्रैलोक्यशिखामणिश्रियं दधते ॥
निःकीटकालिकाछवि चामीकर भासुरात्मानः ॥

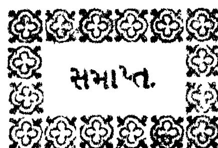
અર્થ:—નિર્વાણ પામેલા મુક્ત જીવો છે, તે કિટ્ટ અને કાલિકારહિત કાંતિમાન, સુવર્ણવત દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, નોકર્મરૂપ મેલથી રહિત પ્રકાશમાન સ્વરૂપ થઇ ત્રિલોકના

શિખાચરણની લક્ષ્મીને ધારણ કરે છે, અને સંન્યાસ ધારણ કરનારા પુરુષ સ્વર્ગમાં પણ જાય છે.

पूजार्थाज्ञैश्वर्यैं र्बलपरिजनकामभोगभूयिष्ठैः ॥
अतिशायितभुवनमद्भुतमभ्युदयं फलति सद्धर्मः ॥

અર્થ:—સમ્યગ્ધર્મ છે તે અભ્યુદય ફલ એટલે ઇંદ્રાદિક પદવીને પમાડે છે. તે ઇંદ્રાદિક પદવી કેવી છે? જ્યાં જા, અર્થ, આજ્ઞા, ઐશ્વર્ય, બલ, ચાકર, નોકર, કામભોગની વિપુલતા, એ ત્રણ ભુવનને ઉલ્લંઘન કરે એવાં છે. ત્રણ લોકમાં આશ્ચર્ય ઉપજાવે એવાં અભ્યુદયને આ સમ્યગ્ધર્મજ પમાડે છે.

ભાવાર્થ:—ત્રણ લોકમાં દેખવામાં, સાંભળવામાં અને ચિંતવન કરવામાં નહીં આવે એવો અદ્‌ભુત અભ્યુદય પ્રાપ્ત થવો તે સમ્યગ્ધર્મનુંજ ફળ છે. ધર્મના પ્રભાવથીજ ઇંદ્રપણું અને અહમિંદ્રપણું પામીએ છીએ.



જન્માભિષેક.

અમર ભવન સમ નયરી અયોધ્યા, નાભિ નરેંદ્ર વસે નિજપુણ્યા;
સુરપતિ મેરૂશિખર લેઈ ધરિયા, કનક કલશ ક્ષિરોદક ભરિયા—૧.

તસ પટરાણી મરૂદેવી માયા, યુગપતિ આદિ જિનેશ્વર આયા;
જ્યેષ્ઠ માસ અભિષેક જ કરિયા, અષ્ટોત્તર શત કુમ્ભનું ધરિયા સુ. ૨.

ભાભકા જલ ધારા સંચરિયા, સલિલ કલ્લોલ ધરણી ઉધરિયા;
જયજય અસુરેન કરત ઉચરીયા, ઈંદ્ર ઈંદ્રાણી સિંહાસન ધરીયા સુ. ૩.

અંગ અનંગ વિભૂષણ ધરિયા, કુંડલહાર હરિત મણિ જડીયા;
ઋષભ નામ સત સુખ વીસતરીયા, કમલ નયન કમલાપતિ કહીયા સુ૦—૪.

યુગલા ધર્મ નિવારણ વરિયા, સુરનર કર ગંધોદક મહિયા;
હિમ હિમાંશુ ચન્દન ઘન સરિયા, ભૂરિ સુગંધ ગંધપર સહિયા સુ૦—૫.

રત્ન કચોલ કુમારિણિ ભરિયા, જીન ચરણાંબુજ પુજીત હરિયા;
અક્ષત અખંડ વાસ લહરિયા, રોહિણિ કંત કિરણ સમ હરિયા સુ૦—૬.

દેખત રૂચિકર અમર નિકરિયા, પંચમુષ્ટિ જિન આગે ધરિયા;
સુન્દર પારિજાત મોગરિયા, કમલ બકુલ સાટલ કુસુમ દરીયા. સુ૦—૭.

ચરૂવર દીપ લેઈ અપછરિયા, જિનવર આગે ઉતારી ઉદરીયા;
અગર ધુપાન ધુપ ફલ ફલિયા, ફણુસ રસાલ મધુર રસ ભરીયા સુ૦—૮.

કુસુમાંજલિ શાંજલિ સમ જલિયા, પંડિત રાજ અમૃત વચ કલિયા;
ત્રિભુવન કીર્તિ પંકજ વરિયા, રત્ન ભુષણ સુરિ મહાકવિ કહીયા સુ૦—૯.

કુંભકલશ ભરિ જે જિન ધરિયા, શાશ્વત સમે સદા અનુસરિયા;
મહાપુણ્ય જિન રાજસ્તવિયા, જયજયકાર કરિ ઉચ્ચરિયા સુ૦—૧૦

યાવંતિ જિન ચૈત્યાનિ વિદ્યંતે ભુવનત્રયે ।
તાવંતિ સતત ભક્ત્યા ત્રિઃ પરિત્ય નમામ્યહં ।।

(આ અભિષેક અમારા પિતાશ્રીના ગુટકામાંથી અમે લીધો છે)

શિવલાલ કશળીદાસ.

નવકાર વ સમાધિમરણકા મહિમા.

જપો નવકાર મહા સુખકારી, જીસસે સુધરે સમાધિ તુમારી. ટેક.
અજીહાં દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તપ, આરાધના ઈહ ચારી
અરહંત સિદ્ધ સુસાધુ ધરમગુનિ, શરણ ગહો યે ચારી. જપો. ૧
અજીહાં દ્વાદશ અનુપ્રેક્ષા ઉર ધ્યાવો, દશવિધ ધર્મ સમ્હારો.
પરિતસ સોલહ પટ પન ચરો, દો એક વરણ ઉચ્ચારી. જપો. ૨.
અજીહાં બાવીસ ત્યાગી અભક્ષ અસજમ, સાત વ્યસન પરિહારો,
બાર વરત મનસે દૃઢ રાખો, અંત સલ્લેખના ધારી. જપો. ૩.
અજીહાં સમેદશિખર અરુ ગોમટસ્વામી, શત્રુંજે ગિરનારો.
માંગીતુંગી કૈલાસ તારંગા, તીર્થ સમરો યે ભારી. જપો. ૪.
અજીહાં ઉત્તમક્ષમાં સમકિત કરકે, આશા શલ્ય નિવારી.
અંતસમયમેં વૈરાગ્ય જગાવો, ધર્મ સુધ્યાન વિચારી. જપો. ૫
અજીહાં પદસ્થ પિંડસ્થ રૂપસ્થ રૂપાતીત, ધ્યાન યે ચાર વિચારી.
અમુલિકસુત હિરાચંદ કહત હૈ, સો ગત હોએ હમારી. જપો. ૬.
